

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

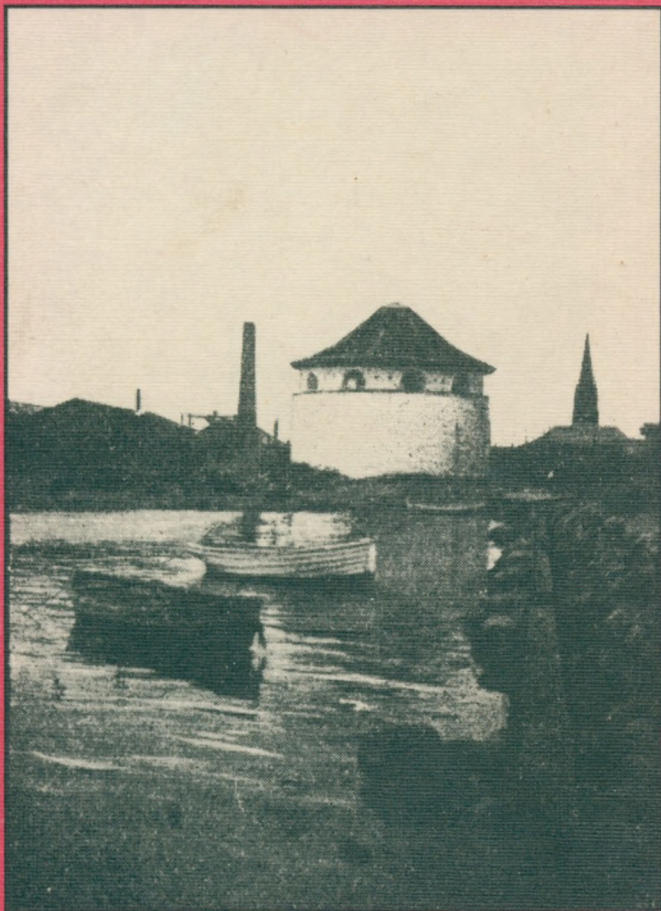
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En byhistorie

FREDERIKSHAVN

ved århundredskiftet

Thorsgaard

En byhistorie
FREDERIKSHAVN
ved århundredskiftet

Forord af Peter Laursen

Thorsgaard

FORORD

Det er begrænset, hvad der er udkommet af litteratur om Frederikshavn by. Det må derfor hilses med glæde, at Forlaget Thorsgaard har taget initiativet til genoptryk af serien om »Danske Byer og deres Mænd«, hvori bogen om Frederikshavn udkom i 1917. Undertegnede kender kun fire originaleksemplarer af denne udgave.

Udover skitserne om Frederikshavn by's forhistorie som det lille fiskerleje Fladstrand, der især i ufredstider takket være sin beliggenhed havde så stor betydning for forbindelsen til broderlandet Norge, fastholder bogen et glimt af lillebyens liv omkring 1917. Byens styre, de forskellige kommunale institutioner, havnen, der var byens livsnerve, og sidst men ikke mindst beskrivelsen af byens erhvervsliv.

Byen havde i 1917 omkring 9.000 indbyggere, i dag tæller Frederikshavn storkommune ca. 36.000. At meget er forandret er klart, selv om alt ikke er til det bedre. Den gamle bydel »Fiskerklyngen« afskåret fra havet – »den blå ko« – af jernbaneanlæg, hotel »Dania« forsvundet til fordel for discountforretning, købmand J.M. Bechs forretning erstattet af en sparekasse, Frydenstrand badesanatorium og »Tordenskjolds Hus« nedrevet osv. Men byens vartegn, Krudttårnet, står endnu, selv om også dette minde om fortiden måtte gøre plads for nutid og fremtid og i 1974/75 flyttes fra sin gamle plads, hvor det havde stået i næsten 300 år, til den nuværende ved Europavej 3. Det gamle tårn, der vejede omkring 4.000 ton, blev ved et enestående ingeniørarbejde flyttet i hel stand omkring 270 m længere mod øst.

Og havnen er stadig byens livsnerve. Her er også fortid, nutid og fremtid knyttet sammen. Anlægget af kanonbådshavnen i begyndelsen af 1800-tallet knytter forbindelsen til bygningen af Notohavnen, »Flådestation Frederikshavn«, hvor kommandoflaget blev hejst i 1962, og fiskeri- og trafikhavnsudvidelserne i 1841 og 1880/90 skaber forbindelse til de store havneudvidelser i 1950-erne med bl. a. bygningen af den ny fiskerihavn. Om havnen hedder det i bogen: »At denne fortrinlige havn også måtte blive en trafikhavn synes selvfølgelig«. Det er den blevet i højeste grad med et passagertal på rutebådene om året på ca. 3 millioner.

Bogens billedmateriale skyldes for en stor dels vedkommende fotograf Herluf W. Jensen. Byen er ham megen tak skyldig for hans eminente fotografering og sans for fastholdelse af begivenheder, gadeeksteriører og personer. Hans omfattende samling af negativer er nu i Bangsbomuseets eje.

Ved genudgivelsen af bogen om Frederikshavn i 1917 tror jeg, at redaktør Herluf Skjerning, hvis han havde levet, ville have svunget sin bredskyggede kunstnerhat med en grandios bevægelse og sagt med en lettere omskrivning af Tordenskjolds ord: »Hvorfor Dælen har I nølet så længe.«

Frederikshavn i september 1984

Peter Laursen
Museumsinspektør

DANSKE BYER OG DERES MÆND

XIII

FREDERIKSHAVN

**»En byhistorie –
Frederikshavn ved århundredskiftet«**

**Udgivet første gang i 1917 i serien
»Danske Byer og deres Mænd«**

**Genudgivet i 1984 af
Forlaget Thorsgaard ApS, 3600 Frederikssund**

ISBN 87-88165-29-9

DANSKE BYER OG DERES MÆND

REDAKTØR: ANDR. K. JENSEN

XIII

FREDERIKSHAVN

UNDER MEDVIRKNING AF

REDAKTØR H. SKJERNING

1917 - DANSKE BYER OG DERES MÆND - 1917

AARHUS

INDHOLD

Det gamle Fladstrand	5
Byens Handel og Næringsliv indtil Aar 1800 ..	11
Borgerlivet	22
Lidt af Fæstningens Historie	26
Havnen	37
Kommunale Institutioner	51
Af Sildenes Saga	74
Foreningslivet	89
Byen og Egnen	102
Erhvervs livet	110

DET GAMLE FLADSTRAND.

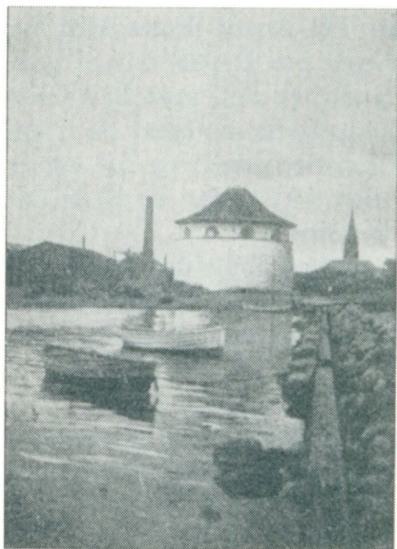
AT SKRIVE FREDERIKSHAVNS BARNDOMSHISTORIE er en vanskelig Opgave. For det første findes kun faa og meget spredte Oplysninger om Byens Trivsel gennem Tiderne, og for det andet er det, man kan finde af Historie i eller om Frederikshavn, mest en Tids-historie, et Stykke Kulturhistorie, som i og for sig er god og interessant, men blot ikke egner sig til en udførlig Behandling paa dette Sted.

Men nogen Byhistorie kan man dog finde ved at gennemgaa gamle, støvede Folianter og gulnede Papirer, og det efterfølgende er en skønsom Gen-givelse deraf.

— — —
Hvordan eller hvornaar Frederikshavn er opstaaet af Tidens Vande, ved man ikke. Men man tager sikkert ikke fejl ved at tro, at den er opstaaet som Fiskerleje. Af et gammelt Register kan man nemlig se, at der i 1684 fandtes ialt 12 Huse med tilhørende $2\frac{3}{4}$ Td. Hartkorn, saa Agerbruget har været uden væsentlig Betydning.

Derimod omtales Byen altid som »en liden Fisker-flekk« eller »et lidet Fiskerleje«, og dette er allerede Tilfældet, da Byen første Gang nævnes, nemlig 13. Marts 1572 i Kanc. Brevbog, hvor den omtales som et lidet Sted, hvor der indføres »meget got Tyskerøl och anden Drick.« Det gamle Navn, Fladstrand eller Flade-

strand, har den selvfølgelig efter sin Beliggenhed i Flade Sogn, hvis Navn igen er opstaaet af dets flade Terræn ud mod Havet. Her kunde man altid fra Omegnen forsyne sig med rigelig og frisk Fisk, og skønt Fiskerlejet er opstaaet lidt efter lidt, antagelig i Slutningen af 1400'erne, er det dog gaaet meget smaat

Krudttaarnet.

frem med Væksten, indtil den Dag oprinder, da de norske Fiskere finder herind og skaber det siden saa betydelige Samkvem mellem Nordjylland og Norge

Om Byens Størrelse og Vækst ved man fra den Tid kun ringe Besked. Man har kun 2 Tal at holde sig til. Det ene er 1669, da der opgives at være 525 Indbyggere i Byen, det andet er 1684, hvor Husantallet opgives til 12 med $2\frac{3}{4}$ Td. Hartkorn.

I 1730 ved man, at en

Ildebrand raserede Byen og brændte 10 Huse »af de bedste«, siger Pontoppidan, men hvor mange, der stod tilbage, siger Historien intet om.

Byen havde en sjælden heldig Beliggenhed for Fiskeriet. Her var forholdsvis dybt Vand lige ind til Bredden, og at lande her var i de fleste Tilfælde let. Derfor fik Fladstrand forholdsvis hurtig Betydning som Havneplads, og da den først var »opdaget«, øgedes

dens Betydning hurtigt. Dette forstaar man først rigtigt, hvis man en Dag i klart Vejr betragter Byen og Havet fra Pikkerbakkens Top. Heroppe fra vil man se, at Byen ligger paa det fremspringende Kystpunkt, der mod Syd afslutter Aalbækbugtens Bue. Og uden om Lejet ligger Holmene, Hirtsholmene, Deget og de andre Smaaholme, der bryder Søens værste Magt og betinger en forholdsvis god Landing selv i haardt Paalandsvejr. Dertil kom endelig, at Fiskerne her ret tidligt fandt paa at bygge de saakaldte »Kaase«, d. v. s. stensatte Smaahavne, hvori en Baad — højst to — kunde ligge nogenlunde beskyttet mod Søen.

Dette lille, naturligt beliggende Fiskerleje maatte flere Gange skifte Ejer. Det hørte til Flade Sogn, men solgtes efterhaanden til Ejerne af Lengsholm, Ellinggaard og Knivholt. Og ved at følge den ene af disse Handeler faar man et Indtryk af, hvad Byen har været værd i Handel og Vandel. Det har ikke været meget, skønt den dog især under den sidste Handel havde faaet den Værdiforøgelse, der ligger i Bygningen af en Kirke.

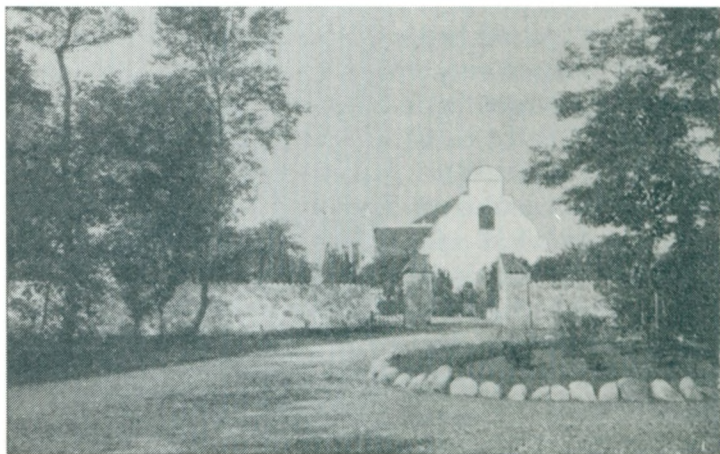
Man har sikkert frygtet, at Fiskerne skulde rent forsømme Kirkegangen — eftersom Sognekirken laa godt gemt oppe i Flade Bakker. Derfor oprettedes Frederikshavns Kirke (1686—90) som et Annex til Flade. Og den blev efter sin Tid, og er den Dag i Dag (skønt forkludret ved en Tilbygning), en smuk lille Kirkebygning.

Det var især Viceadmiral Iver Hoppe og Tolder og kgl. Overkirurg i Hs. Maj. Flaade Peder Visby, der fik Kirkebyggeriet i Gænge¹⁾. Da Kirken den 22.

¹⁾ Iver Hoppe, dansk Admiral, f. ²⁰/₄ 1624, d. ⁵/₈ 1693, en af Niels Juels dygtigste Skibshefer. Kom i dansk Søkrigs-

Maj 1690 blev indviet af Aalborgbispens, Dr. Heinrich Bornemann, præsenterede den sig efter Tidens Forhold meget festligt, omgivet af en ung Plantning og med det blaa Hav som Baggrund.

Bygningen var opført af Bindingsværk og Sten og fremtraadte som et Langskib uden Taarn. Den var som nævnt Annex til Flade fra 1696 til 1812, da den blev et selvstændigt Præstekald, og havde fra 1812 til

Den gamle Kirke.

1843 Hirtsholmene som Annex. 10 Aar efter Kirkens Bygning, nemlig 31. December 1700, blev Fladstrand paalagt Konsumtion til Staten lige med andre Byer, saa der maa jo efter dette at dømme have været noget Erhvervsliv i Flækken. Konsumtionen var 550

tjeneste under den skaanske Krig og blev 1684 Viceadmiral. I Slaget paa Køge Bugt førte han Linieskibet »Fr. III«. Senere frelste han ved en rask Sømandsdaad Christian d. V. under Overrejsen fra Rygen.

Rigsdaler. Det er netop i de følgende Aartier, Byen skifter Ejere nogle Gange. Omkring Midten af Aarhundredet ejedes den af velbyrdig Frue Mette Bille, Enke efter salig Kancelliraad Niels Ahrenfeldt til Knivholt, og Fru Mette solgte den 1748 til »Indvaaner i Fladstrand« Peder Hansen Høyer for 4000 gode Rigsdaler. Om denne Peder Høyer nu har arvet de mange Penge, eller han har tjent dem paa »en skøn Handel med Tyskerøl ock anden skiellig Drick«¹⁾ faar staa hen, men det var aabenbart ikke nogen stor Forretning, han havde gjort, (skønt han fik alle »Indvaanerne« som Fæstere), thi han sælger igen Byen 1775 og tjener knap 1000 Rigsdaler paa den.

Byen havde netop i disse Aar faaet en vis Nimbus, idet den 1733 var bleven udnævnt til kongelig Lodstation. Om denne Udnævnelse fortæller en gammel haandskreven Beretning, at den stammer fra Kong Christian den Sjettes ufrivillige Søophold her ud for, da han 1733 havde begivet sig paa en Inspektionsrejse til Norge med det faste Forsæt, at »intet uden Guds vældige Haand skulde hindre ham fra dette gode Forsæt, eftersom Hans Majestæts landsfaderlige Længsel til at se hans i samme Rige boende tro Undersaattere var lige saa stor som Undersaatternes Glæde over Hans kongelige Majestæts forventede Komme«.

Imidlertid vilde de vrede Havsens Guder, at kongelig Majestæt og hans pragtfulde Hoffølge, der ialt var 177 Personer (dertil kom Kongeparret og Dronningens Moder, Markgreviden af Culmbach), skulde lide alle Sørejsens Kvaler; hele Følget var,

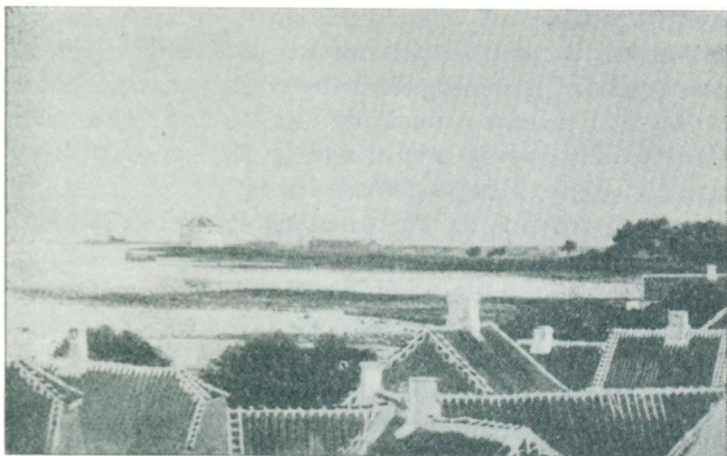
¹⁾ Hvad man maa formode, eftersom 4000 Rgd. paa hine Tider var en endog meget betydelig Sum som Privatformue betragtet.

efter et Besøg paa Ellinggaard, gaaet om Bord i den hidsendte Kongeflaade, der bestod af 6 Skibe med Kongeskibet »Charlotte Amalia«, men saasnart Flotillen var afsejlet, overfaldtes den af en hæftig Storm, der tvang den til at krydse i Farvandet fra Fladstrand til Skagen i 5—6 Dage, saa at hele Rejsen herfra til Norge varede fra 26. Maj til 3. Juni, da de endelig ved Moss fik fast Jord under Fødderne; »Gud være ævindeligt æret«, udbryder en fortællende Hofmand, der aabenbart ikke har været den eneste af Rejseselskabet, som har »lidt ilde Molest« af Søen.

Men da Kongefølget 4. September afgaar fra Laurvig til Danmarks Kyster, er Søen igen vred, og Flotillen kom først til Fladstrand den 14. Næste Morgen fortsættes Rejsen — over Land — til Sæby; de høje Herskaber havde forlængst faaet nok af Sølivets Strabadser.

Denne Tur skal have resulteret i, at Kongen — for efterfølgende Eventualiteters Skyld — ansatte en »kongelig Lots« her. E. Pontoppidan fortæller herom, at under Manøvren med at holde Skibene i Søen »kom Fregatten Pomern til at staae paa Dvalegrundene ved Sæbye, men blev afhjulpen ved en Mand fra Vorsøe (Voersaa), navnlig Peder Johansen Fugl, som derover blev beskikket til Kongelig Lots for bemeldte Grunde og igienem Bælterne«. Under ham stod igen 3 Underlodser, og dette Lodseri brugtes mest til kongelige Skibe, medens Fladstrandboerne brugte Lodseri som en Bifortjeneste.

Frederikshavn for 50 Aar siden.

BYENS HANDEL OG NÆRINGS LIV INDTIL AAR 1800.

Om Byens Handel, Næringsliv og økonomiske Tilstand i 1700'erne har man en hel Række spredte, men meget interessante Oplysninger. Ved en Forordning af 25. Juni 1735 blev det paalagt Stiftamtmandene til Kongen at indsende »Relationer« (Indberetninger) om de økonomiske Forhold m. m. i deres Byer og Distrikter. Herredsfoged Paul Nielsen Børglum (f. 20. Maj 1680, d. 11. Februar 1756) har i sin »Relation« omtalt Byen paa følgende Maade: »Udi bemeldte (Horns og Vennebjerg Herreder) Herretdistrikt er og de to Kiøbstæder beliggende, nemlig Hjørring og Schagen, der imellem 6 a 7 Mile, saa og en liden Flek eller Indhavn ved øster Hav, kaldet Fladstrand,

som formedelst Næring og Fiskeri og Indsejling af fremmede Skuder, som kommer af Væster og Nord-søen og i Østersøen og ligeledes did igjen, undertiden indhavner, svarer Consumption, — dog ikke uden Fæstebønder, — og svarer aarlig Huspenge til Husbonden, welbr. Hr. Cancelliraad Arenfeldt til Kniufholt. Ved samme Flek er en kongelig Festning, hvorved menes at holdes 50 Mand. En halv Mil der udenfor udi Søen beliggende en liden Ø kaldet Hertzholmen, dessen Paaboere ernære sig alene af deres Fiskeri; ellers siges, at der skal falde en Del Sælhunde, som bruges til Tran, men om Indbyggerne (Fladstrandboerne?) deraf fanger nogen, vides ikke.

I Pontoppidans »Theatrum Daniæ« (1730. Trykt udi Bremen) skildres ogsaa »Flekken«, og Pontoppidan siger, at det, der gav den Anseelse, var dens Befæstning. Iøvrigt havde Byen et kortvarigt Opsving under den store nordiske Krig, idet mange Rejsende fra Danmark til Norge indskibede sig her, da Forbindelsen over Sverrig jo var afbrudt. Det saaledes opblussende Næringsliv døde ganske stille hen efter Krigen, og trist er det at se, at da Tolder Johan Andersen Hjorth indgiver sin »Relation« over Fladstrand Toldsted, tilføjer han et Sted: »I Fladstrand er 3 Kræmmere. Handverksfolkene udi disse tvende Stæder (Sæby og Fladstrand) deres Handtering skal vel være ganske slet, somme knap kan erhverve det daglige Brød«. Men her i Fladstrand hjemmehører dog nogle smaa Fartøjer (ved Sæby slet ingen), hvormed kan drives Negotie (Storhandel), og disse til Negotien »effective Fartøjer« er: 1 Galliot, dregtig 3 Lester, 1 Jagt (5½ Lest), 1 Jagt (5 Lester), 1 Jagt (4½ Lest), 1 Jagt (3½ Lest), 1 Baad (1 Lest), 1 Baad (1 Lest),

1 Baad (2 Lester), 1 Baad (1 Lest). Det er altsaa smaat og ringe nok, men det er dog altid mere end baade »Schagen« og »Sæbye«, der slet ingen »effectiv« Flaade har.

Og dog — det er ikkun de drøveligste Efterretninger, Tolder Hjorth ved at berette. Der hidføres intet af Værdi fra Landsbyerne her omkring, og fra »Stederne« (d. v. s. Byerne, nemlig Aalborg, Hjørring og Sæby) »hidføres lidet Hamp og Hør samt smaa Kramvarer. Dette Toldsteds (Fladstrands) Handling bestaar af Negotie (Storudførsel) til Norge med Korn og Fedevarer samt til Kiøbenhafn med Fiskevarer«.

Derefter giver Hjorth en Fortegnelse over de Varer, som er passeret Tolden fra 1. Januar 1735 til 9. August samme Aar.

Af disse Tal fæster man især sin Opmærksomhed ved følgende indgaede Varer:

Brædder	2000	Stkr.
Brandstager	9000	—
Huder	3	—
Jærn	7	Skppd. 10 Lpd.
Bly	1	— 2 — 3 Pd.
Birkebrænde	1	Favn.
Kommen	500	Pd.
Flæsk	1	Skppd.
Flynder	6000	(Stk. eller Snese??)
Hamp	10	Lpd.
Hør	1	Skppd. 4 Lpd. 4 Pd.
Franskvin	4	Oxehoveder.
Stenkul	1	Lest (fra Bornholm??).
Mursten	800	(Stk.?)
Smør	8	Tdr.
Salt (fransk og spansk hver) ..	6	—
Grøn Sæbe	1	Td. 3 Fdk. 10 Ott.
Tjære	4	Tdr.

Udførslen har i Forhold hertil været meget betydelig, hvilket man ser af følgende Udtog:

Aal.....	5 Tdr.
Bøgebrænde.....	600 Favne.
Byg.....	66 Tdr.
Æg.....	2000 Volle.
Flynder.....	8765413 (Stk??).
Giæs.....	24 Stk.
Haure.....	200 Tdr.
Hatter.....	4 Dosin 7 Stk.
Salted Kuller.....	80 Tdr.
Salted Kiød.....	20 —
Malt.....	102 —
Oste.....	9½ Skppd.
Rug.....	740 Tdr.
Smør.....	60 —

Og dog — selv disse Tal vidner jo højt om Fattigdommen og Fortryktheden. Det er da ogsaa saadan, at i ethvert gammelt, gulnet Dokument, jeg har fundet fra hin Tid, tales højt om denne Fattigdom, ja, man har paa Fornemmelsen, at de, der nævner Fladstrand, gør det kun, fordi den nu éngang ligger der og ikke helt kan forbigaas, naar alt skal nævnes.

Der findes i Fr. V. Atlas i det kgl. Bibliotek en Akvarel af Fladstrand: »Prospect af Fladstrand, at see fra den Sydvest Side 1754«. Dette Billede viser os, at paa Bymarken laa ialt 7 Huse (i Flade Sogn), udenfor Byen laa Kirken, og Flekken selv bestod af Fæstningen og 19 Huse, og Eric Pontoppidan, der i 1769 udgav sin fortrinlige »Danske Atlas«, siger, at »Fladstrand voxte til ved det at Fiskeriet lykkedes, og Beboerne bleve bragt til Farten paa Norge og Kiøbenhavn«.

Byens Strandrettigheder tilhørte i lang Tid Bangsbo,

»men« — siger Pontoppidan — »da Commendeur Otto Arnfeld blev ene Eier af de tre Gaarde Knivholt, Bangsboe og Leerbek, gjorde han den Disposition, at hans Søn Cancellieraad Hans Lorentz Arnfeld skulde beholde Knivholt og tillige Fladstrand og Strand-Rettigheden, som tog sin Begyndelse ved Baader-Bek og nord paa«.

Handelen. Den Handel, der dreves paa denne »Flekk«, var Kornhandel til Norge og Fiskehandel Syd paa og især til København. Det var vel i og for sig et fattigt Land at drive Kornhandel fra, men man maa huske, at Kornet jo ikke kom fra Fladstrands nærmeste Omegn, men fra hele det nuværende Vendssysel, og dette Landomraade var paa hin Tid omtrent lige saa kornrigt som hele Norge, hvortil Udførslen foregik i »smaa Jægter«, der som Regel kom fuldlastede tilbage med Træ. Derfor vil man ogsaa i Tolder Hjorths foranstaaende Regnskab se, at den største Indførsel er Træ og den største Udførsel Korn, Fisk og Smør¹⁾.

Men der var af de Baade, som løb til København med Fisk, nogle, som har vovet sig Syd paa til Tyskland, thi der dreves her i Byen, som tidligere nævnt,

¹⁾ »Relationerne« siger, at i Handel og Vandel kostede 1 Td. Rug 6–8 Mark, 1 Td. Byg 4–5, 1 Td. Haure 2–3, men »Kornpriserne er for Bonden, som trænger og køber en Tønde Rug, 8 Mk., 1 Tønde Byg 6 Mk. og en Tønde Haure 3 Mk.« Kreaturpriserne opgives til: »En Hest, 4 Aar, som er god: 10 Rdl., en Hud, 5 Aar: 6 Rdl., en Ko, 6 Aar, som er god og gavnlig: 4 Rdl., et Faar: 2 Mk. 8 Sk., et Lam: 24 Sk., et Aarssvin: 3 Mk., en Gaas: 8 Sk.« Derimod findes — mærkeligt nok — hverken her eller i noget andet Dokument nogen Oplysning om Fiskepriserne. Naa, de har selvfølgelig staaet Maal med de her anførte!

en Del Handel med »got tysk Øl«; desværre findes ingen Steder Tal, der kan sige os noget om, i hvilket Omfang det skete.

Fiskeriet. Dette var naturligvis Byens Hovederhverv fra dens allerførste Dage. »Relationen« siger, at det bestod af »Torsk, Langer, Hvidling, Flynder og Makrel« og tilføjer, at Handelen med Fangsten foregik baade til »Kiøbenhavn, Norrig, Sverrig, Lybeck, ligesaa udi Provinserne«.

Til det Fiskeri, som dreves i sidste Halvdel af 1700'erne, brugtes ret store Baade, og Baadejeren eller Ejerne maatte saa ved Sct. Hansdag »tinge det behovende Mandskab til Vinterfiskeriet«. Om dette er foregaaet paa Ølstuer eller i Skippernes Hjem, oplyses intet om, men man kaldte det i Folkemunde »at drikke sig i Selskab«. Til hver Baad hørte 6 a 8 Mand. Naar nu Fisketiden oprandt, gik man paa Havet, og der var da fastsat ganske bestemte Regler for, hvordan Betalingen eller Udbyttet skulde fordeles. Det første, man foretog sig, var at bestemme Fiskepladsen. Var der opnaaet Enighed herom, »hænges Lygten ud til Varsel for andre«, hvilket vel skal sige, at man afmærkede Pladsen med en Lygte paa et lille Flod eller lignende. Derefter toges »Bakkerne« frem. Paa hver »Bakke« eller »Trug« var 500 Kroge med 7 Kvarter mellem hver Krog. Liniemanden eller »Skolemesteren« — en af Mandskabet — havde nu det bestemte Hverv — der var en Forret — at lade Linerne med Krogene løbe i Vandet, »og for den Umag nyder Forlods 6 af de største Koller«. Imidlertid sad jo Skipperen ved Roret; han skulde ogsaa have »Forret«, og den bestod i, at han skulde »trekke Linerne op«, hvilket kaldes at drage Bakkerne, og

herfor fik ogsaa han »Forlods« sine »6 største Koller«. Den øvrige Del af Mandskabet lønnedes da enten med rede Penge eller en vis Portion Fisk, som vedkommende Fisker — eller maaske i de fleste Tilfælde hans Kone eller Børn — solgte ved at gaa ud i Landet med dem. Forøvrigt tjente de af Mandskabet, der indsamlede Orm til Madding (»at gaa paa Find«) en Ekstraskilling. Dette Vinterfiskeri efter Koller (Kuller), Langer, Torsk og Sier varede fra Michaeli Dag (29. Septbr.) til Juletid eller hen i Januar. Naar dette Vinterfiskeri var paa Hæld, blev Mandskaberne hværvet til Sommerfiskeriet, der hovedsagelig var Rødspættefiskeri. Selv om det nu ikke paa disse Tider var som i salig Saxos Tid, at man næppe for Fisk kunde ro en Baad gennem Vandene, saa var dog Havets Fiskerigdom meget stor, og især Sommerfiskeriet — Rødspættefiskeriet — var overordentlig rigt. Det er sagtens allerede i disse fjerne Tider, der er født den Glans om Navnet »Fladstrandflynder«, der senere, i vore Dage omtrent, gik over til »ægte Frederikshavns Rødspætter«. Gamle Folk vil da ogsaa vide, at Fiskene dengang var 3—4 Gange større end nu¹⁾, men desværre stod Prisen næppe i Forhold til Fiskens Størrelse og Kvalitet²⁾. Rødspættefiskeriet fiskedes i fine Garn af Hør, og med hver Baad var 6 Mand. Hvert Garn var 17 Kvarter dybt og 30 Alen langt, og hver Mand havde et bestemt Antal Garn, »og de skiftes til i rigtig Tour at lade deres Garn først løbe i Havet«. Dette Flynderfiskeri begyndte

¹⁾ Det siger nu endelig ikke saa meget, eftersom man i denne Tid saa godt som aldrig faar en ordentlig Rødspætte!

²⁾ Men Pontoppidan siger dog, at »Flynder-Fangsten er for Fiskerne ligesaa betydelig som Avlingen for Landmanden«.

sædvanlig ved Majdagstider og sluttede ved Sct. Olufstider (29. Juli), og de Fiskere, der ikke var i noget Fiskelaug, »dyrede Makrel«.

Havets Fiskerigdom var som sagt stor, og da man jo endnu ikke havde indledet nogensomhelst videnskabelig Undersøgelse af Fiskenes Vandringer, maatte der naturligt opstaa nogle ret mærkelige Meninger herom. Her paa Østkysten, hvor Fiskeriet jo omtrent kunde inddeles paa Dag og Klokkeslet, havde efterhaanden den Mening faaet Overhaand, »at alle Slags Fisk komme fra Norden og søge Norden igen«. Denne primitive Opfattelse næredes dog helt langt ned mod vor egen Tid, og er maaske endnu ikke uddøet alle Steder.

Fiskeriet her i de nordlige Farvande var naturligvis ikke altid behageligt, selv om man ser ganske bort fra Bestillingen i sig selv og Vejrligets Foranderlighed. Der var for de ret primitive Fiskegrejer saa mange Forhold, som stillede sig hindrende i Vejen, at det langtfra var noget let eller behageligt Liv at være Fisker. Der var nu for det første det, at de fine, spinkle Garn uhyre let blev ødelagt, og derfor var Hummer, Krabber og Tanglus Fiskernes svorne Fjender. Jeg har selv hørt gamle Fisker Ambjørn ude i »Klyngen« fortælle, at naar man i hans unge Dage — og det ligger endda ca. 100 Aar efter den her skildrede Tid — fangede Hummer eller Krabber, blev de øjeblikkeligt traadt i Smadder af en velrettet Træskostøvlehæl som det »Rovskab«, de var. — Nu er de en af Bordets fineste Delikatesser!

Men værre end baade Hummer og Krabber var dog de omtalte »Tang-Luus«. De skildres saaledes: »disse have nogen Lighed efter en Firebeen, dog

mindre, og ere af Farve sort-brune«. Disse Tanglus er desværre den Dag i Dag en Plage for det staaende Fiskeri (d. v. s. de Garn, der sættes fast enten paa Flaad eller i Gaarde), medens Vaadfiskeriet ikke synes at generes deraf.

— Salttilvirkningen. Allerede »Danske Atlas« fortæller, at visse af Byens Borgere gav sig af med at koge Salt af Tangen. Salt var jo dengang en dyr Vare, hvad enten den skulde hjemhentes fra Lüneburg eller Frankenland, og til Fiskens Tilberedning skulde jo bruges ret betydelige Mængder af denne Vare. Sagtens derfor fandt man da paa at afkoge Tangen. (»Nogle foregive, at dette Salt er bittert af Smag«). Denne Saltkogning fandt forøvrigt Sted i næsten alle Kystbyer. I det Tidsrum, vi her beskriver, har det formentlig ikke drejet sig om store Partier, men under Krigen 1807—14 tog Kogningen rigtig Fart og naaede op til 1000 Tdr. i 1808. »Tangsalt kan langtfra ei naae den indførte Salts Priser, da den nok kan bruges til dermed at salte Kjød og Fiskearter, som ikke have for megen Fedme, hvilke den dog bibringer nogen Beeskhed, men Flesk, Aal, Sild m. v. udkræve dobbelt Portion mod udenlandsk Salt. Iøvrigt er den meget hvid og aldeles ikke bedsk at smage paa, og altsaa brugelig til Bordsalt«.

— Østersfiskeriet. Mere end noget andet er det vel de delikate »Fladstrands-Østers«, der har baa-ret det gamle Fladstrands Navn over Lande. Nu er deres Saga ude — officielt! De rigtige Østersspisere, der engang ved et Tilfælde har smagt ét af de yderst faa Eksemplarer, der mellem Aar og Dag fiskes op, kaverer imidlertid for, at de langt overflyver de kongelig privilegerede Limfjordsbrødre, og da tilmed en

saa troværdig Mand som salig Eric Pontoppidan siger om dem, at »de ere baade af Smag og Størrelse saa skønne som nogensteds kan bekommes«, vil vi dog ikke gaa dem forbi i Tavshed, men opfriske lidt af deres Historie.

Fra Farvandet udfor Understed til udfor Skagens By (omtrent en Mil tilsøs og med Retning N.Ø.—S.V.) laa flere større eller mindre Banker. De er naturligvis bleven i høj Grad plyndrede for de lækre Dyr, som kunde sælges i »Kiøbstaden« for en god Skilling, og der lyder da ogsaa stærke Klager over, at Fiskerne »skrabede« lovligt dybt og at endog »langtfra boende Bønder og andre uvedkommende« paa »en slet og uordentlig Maade« misbruger Bankerne, som derved forringes. Dette blev snart offentligt bekendt, og da Kongen gerne smagte de lækre Skaldyr og »derhos bragte udi Erfaring«, at Bankerne plyndredes stærkt, blev det ved et kongeligt Magtbud bestemt, at Østersbankerne skulde forpagtes ud til en Privatmand, der da skulde være ansvarlig for deres Røgt og Pleje. Hvornaar denne Forpagtning første Gang er sket og til hvem, er uvist, men den er sket efter 1769, thi i dette Aar fremsætter Pontoppidan Planen til Overvejelse. Det blev ved Bortforpagtningen bestemt, at der ikke maatte skraves mellem 1. Maj og 1. Septbr. Forpagteren betalte i 1828 1 Rdl. 32 Skil. for at faa skrabet 100 Østers, og hans Afgift for Forpagtningen var 195 Rdl. Sølv og til det kgl. Køkken 30 Tdr. Østers (1 Td. à 600 Stk.). 1826 udførtes 314 Tønder Østers, men der var heller ikke skrabet 1825.

I disse Aar har Bankerne været forpagtet af et Interessentskab, thi Brinck-Seidelin fortæller 1828: »— et Interessentskab afsendte 1820 en Ladning Østers

til Libau, men Expeditionen svarede ei Regning; senere ere flere Ladninger sendte til Reval, men ofte med Tab, da der maa svares 35 Rubler pr. Tønde i Told«. — Ved Midten af 1800'erne var de bortforpagtet til Prokurator Rørbye, Frederikshavn, men 1860 blev de for 5 Aar forpagtet til Kommerceraad, Konsul Kall for aarlig Afgift af 730 Rdl. og 30 Tdr. Østers til Hoffets Forbrug. Det er aabenbart sidste Gang, Bankerne har været bortforpagtet, og siden er Fiskeriet udgaaet af sig selv.

BORGERLIVET.

Borgerlivet var naturligvis yderst fattigt i en saadan lille Flække. Man boede nu engang tilfældigt sammen, tog Dagen og Vejen, som de faldt, og levede skikkelig — og fattigt. At drive »lidet Fiskeri« kunde nok give Brød og Brændsel til Huse, men næppe mere, og gamle Beretninger har derfor ogsaa kun faa og fattige Ord om »Indvaanerne« i Fladstrand. Det er ikke helt let nu at gøre sig nogen Forestilling om, hvordan Byen dengang saa ud, thi nok er der opbevaret et Par gamle »Prospecter«, men da de kun giver et Billede af Byen set fra Søsiden, faar man et temmelig begrænset Indtryk af den. Naturligvis dominerede Fæstningen, men der har dog ogsaa paa dette Tidspunkt været andre anselige Bygninger end de militære, thi i 1769 nævnes saaledes »det Kongelige Told Kammer, hvor tillige er Post- og Pak-Huus, Peder Høyers Huus og Contraleurens Huus«. Af Embedsmænd fandtes egentlig kun Tolderne. Byen hørte jo under Herredsfogden i Vennebjerg Herred (Hjørring) og havde derfor ingen »Øvrighed« boende. Men da Byen tidligt var bleven en godt kendt Landingsplads, hvorfra megen Skibsfart skete paa Norge og Sverige, blev der ansat »tvende Kongelige Told-Betiente, nemlig Tolderen og Contraleuren, den første er tillige Veier, Maaler og Vrager samt Postmester for Sæbye, Fladstrand og Skagen«. Og det tilføjes,

at »Toldkammeret var før udi Sæbye, men siden denne Kiøbsted tog af formedelst Indløbets Tilstoppe, og Fladstrands Havn fandtes beqvemere, er det didhen blevet forflyttet«.

Besætningen paa Fæstningen har aabenbart ført en ret stilfærdig Tilværelse, thi man finder den aldrig omtalt ud over en tilfældig Bemærkning som denne i 1767: »Byen udgjøres af 260 Siæle, foruden dem som høre til Militair-Etaten«. Men heller ikke de øvrige »Indvaanere« faar nogen særlig Omtale. Salig Pontoppidan siger, at »Indvaanerne i Fladstrand bestaae af Handlende, Skippere, Lotsere, Matroser og Fiskere, men man kan ikke bestemme, hvor mange der ere af hver Slags, siden ingen vis Orden holdes, og enhver betiener sig af den Nærings Vei, som Leiligheden giver. Af Handverkere nævnes her en Felberedere, 3 Skrædere, en Smed og en Snedker. De Personers Tal, som ere 16 Aar og derover, kan udgjøre henved 260 Siæle«. Byen havde dog endelig en gejstlig Person i Skoleholderen, men hans Tilværelse har jo sikkert været ligesaa fattig og graa som de andre »Indvaaneres«, og hans »Situation« (som Pontoppidan morsomt kalder det) beskrives af Samtiden saaledes: »— — foruden frit Huus og nogle Læs Tørv til Brændsel har Skoleholderen sin liden Indkomst deels af Kirken og deels af Byen«. Der er ingen som helst Oplysning om den sociale og økonomiske Tilstand i Byen, men selv efter at mange af »Indvaanerne« var blevne Selvejere, efter Peder Høyers Tid, er det gaaet langsomt frem med den økonomiske Tilstand. Man vilde paa den Tid næppe have truffen det særlige Selvejersymbol her i Vendsyssel: Sølvkæden og Kniven, hvorom Pontoppidan skriver: »Der

har fordem i Vendsyssel været mangfoldige Selv-Eiere, de samme bare Sølv-Kieder ligesom nu Patrontasker, hvori hængde en stor Kniv«. Man kan derfor heller ikke vente at finde Optegnelser fra den Tid om Borgernes Liv og Færden, men man kan derimod af nogle gamle Optegnelser (hvoraf nogle er fremdraget i det foregaaende) slutte sig til, at udover Fiskeri, Handel med Tyskerøl og Udskibning af Varer til Norge har Byens Liv været præget af den samme jævne Dont, som nu findes i vore Fiskerbyer af Frederikshavns datidige Størrelse.

Her fandtes i Byen 8 à 10 Købmænd. Det er maaske i Betragtning af Byens Størrelse ret anseligt, og deres Handel var sikkert væsentligst Eksport paa Norge af Korn og Fedevarer samt de »grove Varer«, de købte af Omlandets Bønder, og videresolgte. Der vides dog ogsaa at have været en ikke ubetydelig Handel med »Isen-, Urte- og Alne-Kram«.

Byens 6 Skippere var Selvejere af deres Baade, men drev foruden deres Sejlads tillige Handel med forskellige Varer, som de solgte i det tyske og hjembragte andre Varer — især Øl — i Stedet for.

I Slutningen af 1700'erne var Byens Flaade — foruden Smaabaadene til det hjemlige Fiskeri — blevet til: »3 Brikker, 1 Galiot, 1 Galiasse, 1 Kreiert og 3 Jagter«. Disse Fartøjer laa oftest paa Fart til »fremmede Kyster« og var saaledes hele Byens Handelsflaade. En gammel Fortegnelse fra hin Tid siger, at de »udførte Korn-, Fiske- og Fede-Varer med videre, men hjembringe Tømmerlast, Jern, Hør, Hamp, Salt og andet mere«. Som man ser, omtaler denne Beretning ikke Tyskerøllet — hvad der formodentlig har sin bestemte Grund i Tolderiets Oprettelse!

Der findes nu her i Byen intet, der kan lede Tanken tilbage til hine gamle Tiders Liv, men man kan derimod ved at besøge »Klyngen« faa noget af en Mindelse om, under hvilke jævne Former det daglige Liv randt hen. I de smaa Gader¹⁾, blandt de lave, hyggelige Smaahuse kommer der tit en Stemning, som fortæller om Søens Liv og om de daglige Interesser, Sorger og Glæder, som var knyttet hertil.

Af Søen afhang jo alles Ve og Vel, og derfor prægedes naturligt Livet deraf.

¹⁾ Danske Atlas siger: »I Fladestrand er et Par nogenledes regulaire Gader og derforuden endeel smaa Stræder og Gyder. Byen bestaaer af 70 til 80 Huse, større og mindre, mestendeels bygte af Muur- og Bindingsverk med Straaetag«.

Fra gamle Dage: Fæstningsporten.

LIDT AF FÆSTNINGENS HISTORIE.

Det, der giver Fladstrand sit egentlige historiske Præg, er Fæstningen og Havnen. Maaske burde man nævne de to Ting i omvendt Orden, for alle Kendsgerninger viser, at Fæstningen bl. a. har haft den Op-gave at værne Havnen, og at dette er en væsentlig Aarsag til dens Oprettelse. I den korte Tid, der er givet mig til denne Skitse over vor Bys Historie, har det ikke været mig muligt at finde solide, historiske Kendsgerninger, der peger i en bestemt Retning paa dette Punkt. En grundig Gennemgang af Krigs- og Marineministeriets Arkiver kunde vel nok give et sikkert historisk Resultat, men vi maa her nøjes med at antyde, hvad kendte Forhold tyder paa, og hvad

Forfattere af Tidens Historie flygtigt oplyser. I de rolige Tider med deres fredelige Syssel var Byen bleven en forholdsvis kendt Landingsplads. Her var dybt Vand lige ned til selve Kysten, og Skibene, der ankrede, laa godt i Læ, dels bag Holmene, der brød den værste Sø, og dels i Bugten, der skød sig ind i Landet Syd for Byen. Det ses bl. a. ogsaa paa det tidligere omtalte »Prospektus« af Byen. Her ser man nemlig Fæstningsmuren lige nede ved Vandet og med Port ud til Søen, medens Skibene ligger tæt opad Fæstningen. Dette stemmer forøvrigt ogsaa med gamle Folks Fortælling om, at Tordenskjold kunde sejle omtrent helt ind til Huset, hvori han boede under sine to Ophold her i Byen. (Disse Forhold er meget tydeligt vist paa et andet gammelt »Prospektus« af 1754). Heraf fulgte da, at mange Skibe, der skulde Skagen ud, ofte maatte søge »til Ankers« her, hvad enten nu Vejret var for haardt eller andre Forhindringer indtraf. I Løbet af nogle faa Aar var Byen desuden bleven et vigtigt Overfartssted baade til Norge og Sverig. (»I Orlogs Tid pleier Post-Jagten at gaae og Transporten at skee imellem Fladstrand og Norge«). (Danske Atlas). Især har der været en meget livlig Samhandel med Norge, thi Gang paa Gang finder man i gamle Dokumenter Optegnelser om, at Kornhandelen »gik over Fladstrand til Norge«. Da man i Tidernes Morgen gik til at lave nogle Forbedringer ved Landingsforholdene — (egentlig Havn var der paa dette Tidspunkt slet ikke Tale om) — og lavede Stensætninger (»Kaaser«), der især skærmede de mindre Fartøjer, blev Pladsen endda af ikke saa ringe Betydning — endogsaa militært set. Heri maa vistnok søges den egentlige Aarsag til Fæstningens Oprettelse,

og vi ser da ogsaa, at Potoppidan siger et Sted, at »Deget er . . . anlagt 1712 med lave Batterier for at bedække Havnen« (d. v. s. for at kunne forsvare hele Havnen ved Beskydning), og senere: »— — der er allevegne god Anker Grund ved Fladstrand, men det er i Ufreds Tider sikrest i Havnen, som forsvares af syndre og nordre Skanse og Redouten Deget. I sidste Krig skal nogle 100 Kopfardie-Skibe have ligget trygge i denne Havn og afvartet Convoy«.

Krudttaarnet.

Fæstningen bestod ingenlunde af en samlet, kompakt Bygningsmasse, saadan som dengang var Skik og Brug. Tværtimod udviklede hele Fæstningen sig til et omfangsrigt Fæstningsværk, hvorpaa flere danske Konger ofrede ikke ubetydelige Summer.

Nordre Skanse er ældst, og den er anlagt i Frederik den Tredies Tid med ialt 4 stærke Batterier. I de Ufredens Aar her i Norden og den jævnlige Revaliseren mellem Folkene saa Fr. III sig nødsaget til at beskytte denne sin nordligste Havn, og anlagde

da nordre Skanse som en Beskyttelse. Dette Fæstningsværk har efter sin Tid været omsigtsfuldt og solidt lavet. Man kan endnu faa et Førstehaandsindtryk deraf ved at gaa ud til Fæstningspladsen, der ligger Østen for Frydenstrand. Skansen med Voldene og Voldporten ud mod Syd til Voldgraven er endnu fuldstændig bevaret og kan vise Een, med hvor megen Flid og Omtanke denne Skanse er anlagt. Aldrig saa snart var Begyndelsen gjort, før Tanken om et helt Fæstningskompleks opstod, og den fuldstændige Befæstning fuldførtes i Løbet af meget kort Tid.

Det var naturligvis de ydre Begivenheder, der af fødte denne Befæstning af en i sig selv lille og ubetydelig Flække, der kun fik sin Betydning derved, at den ved sin Beliggenhed blev Basis for en Flaademanøvre. Det er nemlig i disse Aar, at ét af Nordens største Navne knyttes til vor Bys Historie.

Navnet er Peter Wessel Tordenskjold.

Som denne Mands Liv er et Eventyr, hvis enkelte Episoder næsten fortaber sig i Myter og Sagn, saaledes er hans Tilknytning til vor Bys Historie saadan blevet »Sagn«, at Nutidens Frederikshavnere trækker sarkastisk paa Smilebaandet, naar man fortæller, at Søhelten har boet i et endnu bevaret lille Hus nede i Søgade.

Og dog er det historisk korrekt.

Og det er oven i Købet denne Vovehals' hele Færden, der har affødt det vigtigste af Befæstningsanlægget ved Fladstrand.

Peter Tordenskjold var jo i den Grad impliceret i den store nordiske Krig, at enhver rask Søtræfning uløseligt er knyttet til hans Navn.

Da Wessel ved sin raske Færd havde vundet

General, Baron Løwendals Velvilje, blev han af den dygtige og forudseende Mand betroet Kommandoen over den lille Snau »Ormen«. Og det var da med dette Skib, han første Gang kom i Nærheden af Fladstrand; den 1. Maj 1711 var han nemlig sammen med Kommandøren, N. Knoff, gaaet Syd paa fra Norgeskysten, da han udfor Fladstrand mødte en svensk Overmagt og leverede den en rask lille Træfning. Ved den Lejlighed tør man maaske formode, at han har søgt Ly paa Fladstrands Rhed og for første Gang set Byen, thi allerede Aaret efter finder man ham her i Byen ivrigt optaget af at bygge eller raadgive om Bygningen af Fæstningen og at udbedre og fuldstændiggøre sin Nordsøflaade.

1715 var han nemlig bleven adlet, og næste Aar vilde han paa ærlig Sømandsvis takke Kongen ved at »lade Kanonerne tordne for Svenskens Øren« ved Dynekilen. Forberedelserne til dette raske Togt blev for en væsentlig Dels Vedkommende truffet her i Fladstrand, og da Tordenskjold havde valgt Byen som Tilholdssted, maatte den yderligere forstærkes med Befæstning som et Værn for Rheden, hvor en stor Del af den danske Flaade atter og atter søgte Ankerplads. Ved Kuppet i Dynekilen (8. Juli 1716) erobrede Tordenskjold til Kongen: hele den svenske Flaadeafdeling (8 Krigsfartøjer, 19 Ammunitionsskibe, 25 andre, mindre Skibe, der ødelagdes) og for sig selv: Stillingen som Kommandør og Guldmedaillen for djærv Daad. Og saa havde han endda tvunget Svenskekongen bort fra Fæstningen.

Efteraaret efter denne raske Daad opholder Tordenskjold sig hele Tiden her i Fladstrand. Der var egentlig ingen store »Kup« for ham at lave, men han

havde en anden og ikke mindre betydelig Opgave. Norge var nemlig halvt udhungret paa Grund af Kri- gen, og Danmarks Beholdninger af Levnedsmidler kunde i alt væsentligt kun strække til eget Forbrug. Derimod sejlede Svenskerne trods Krig og Ufred i ret udstrakt Grad i Koffardifart, og det blev da Tor- denskjolds Opgave at tage disse svenske »Krigspricer« og sende Ladningerne til det sultne Norge. Denne Pricejagt drev Tordenskjold hele Efteraaret 1716 med Fladstrand som Flaadebasis. Og deraf fulgte natu- rligvis, at Kongen ogsaa benyttede ham som Raadgiver ved Nyanlæg af Fæstningsværker og Broer.

Dette Arbejde var der iøvrigt tidligere taget fat paa af en meget fortjent dansk Mand, Kommandør- kaptajn Jørgen Steensen Bille (f. 1672, d. 1736) til Lengsholm og Ellinggaard. Han var i 1703 afgaaet fra Flaadens Tjeneste, men bevarede alle Dage en levende Interesse for Flaadens Udvikling, og da Kri- gen udbrød, sendte han til Kongen et detailleret For- slag om Bygning af Udskebningsbroer ved Fladstrand og Hestebroer til de Smakker, der skulde føre Rytte- riet over Havet.

Disse Forslag af en anerkendt, dygtig Søgast mod- tog Kongen og Regeringen med Glæde, og Torden- skjold, der havde opslaaet sit Pavlun her, omfattede dem naturligvis med den største Interesse. Billes For- slag til Kongen affødte et Paabud til Admiral Ole Judichær (1716) om at forhandle med Bille og Tor- denskjold om Anlægene og Befæstningen. I de føl- gende Aar er Tordenskjold her i Byen, naturligvis med sine berømte »Afstikkere«, og stadig er han Gæst hos Bille paa Ellinggaard.

Om hans Liv og Færden under Opholdet her i

Fladstrand er kun bevaret meget faa Træk. Nedarvet gennem Folkemunde har jeg hørt, at han ofte morede sig med at skyde med Pistol. Han stillede da en Flaske op paa Bordet i »Storstuen« i det lille Hus dernede ved Havet, og paa Flaskemunden satte han en Kobbermønt, der altsaa agerede Skive. Bekendt er jo hans store Skydefærdighed, og utænkkelig er det vel ikke, at han har baade opøvet og holdt den vedlige under sit Ophold her i Fladstrand.

Gaardboe fortæller i »Jydske Samlinger« et andet lille Træk af hans Fladstrandstid. Han var en Morgen tidlig opankret med et Par Skibe udfor Strandby (formodentlig efter en vel tilendebragt Pricejagt) og gik saa op til Bonden Thomas Mathisen i Skramgaarden for at faa ham til at køre for sig til Ellinggaard. Thomas er formodentlig bleven noget nervøs over at faa saa store Fremmede, for da han med Befordringen drejer ud ad Gaardens Indkørselsport, svejer han for knapt — og Vognen vælter med Søhelt og hele Stadsen. Thomas' Kone stod i Stuedøren og saa dem vælte, og da Tordenskjold, som den raske Gut han var, hurtigt springer op efter Faldet, tror Konen, at Thomas skal skydes for sin Klodsethed. Hun springer da ned til Tordenskjold, falder paa Knæ for ham og bad ham ynkeligen om at skaane hendes kære Thomas. Tordenskjold tog naturligvis hele Sagen fra den gemytlige Side og hjalp selv Thomas Køretøjet paa ret Køl.

Endnu engang knytttes Fiskerlejets og Søheltens Navn sammen. I Efteraaret 1716 havde Tordenskjold fattet en dristig Plan: han vilde forsøge et Overfald paa Gøteborg for om muligt at tage denne Storstad og vigtige Fæstning fra Svenskekongen.

Planen var endnu dristigere end Togtet til Dynekilen, og den var da ogsaa planlagt som et Overfald. Men dertil maatte gøres store Forberedelser — og de blev trufne i Fladstrand Vinteren 1716—17, samtidig med at Tordenskjold til Afveksling foretog sine smaa, raske Pricejagtture. Herhjemme i Fladstrand lededes Flaadens Udrustning af en af Tordenskjolds betroede

Tordenskjolds Hus.

Mænd, Kaptain Vosbein; han har imidlertid ikke været Tordenskjolds Tillid værdig, thi da Dagen op- randt for Togtet til Gøteborg, viste det sig, at Flaaden led af visse Mangler, og Bugseringen af Stykprammen »Noæ Ark« ind i Skærgaarden blev ikke program- mæssigt gennemført. Dette bragte Tordenskjold en kostbar Forsinkelse paa et helt Døgn, og da Svensken selvfølgelig havde sine Spioner ude, blev Gøteborg- kommandanten i Tide underrettet om Tordenskjolds

Ankomst og traf virksomme Modforanstaltninger. Endelig den 13. April kunde den danske Søhelt begynde Angrebet paa Ny Elfsborg, men Kommandanten, C. C. Mønver, gav den danske Flaade en saa kraftig Velkomst, at den maatte trække sig tilbage udenfor Skærgaarden og nøjes med en Tid at blokere Gøteborg. Med dette Togt ophører Tordenskjolds Forbindelse med Fladstrand, thi efter Blokaden af Gøteborg forlagde Krigeren sin Residens, og man hører ikke mere hans Navn nævne i Forbindelse med vor By.

— — Nordre Skanse blev som nævnt anlagt af Fr. III, antagelig 1665—1670, og til dens Besætning blev 1687 udkommanderet »en Commando fra Hals Skandse«. Nordre Skanse blev forholdsvis hurtigt om ikke just sat ud af Virksomhed, saa dog betragtet som mindre væsentlig, og i 1764 sælges Bygningen til Capitain von Müllertz, der tog Bolig i den. Senere opkaldtes Skansen efter Havnens første Grundlægger, Generalmajor, Regimentschef Adam Ludvig Moltke (d. 1810).

Citadellet Fladstrand anlagdes 1687 SV for Havnen, og Bygmesteren var den kendte »norske Franskmand« Oberst Anton Coucheron (udtales »Kushro«), der døde 1689. Dette Fæstningsværk var det mest komplicerede og vel den egentlige »Fæstning«.

Søndre Skanse, der var anlagt tidligst, havde et Kampestenstaarn med mægtigt tykke Mure, et Corps de Garde (Vagthus) og en Barakke for Garnisonen, og selve Skansen havde en forholdsvis stor Udstrækning mod Syd. Herfra kunde man gennem en muret Port over to faste Broer gaa ind i Hornværket, der var anlagt 1712 med lave Batterier »og Skydehuller til at secondere en Transport og forsvare Havnen«.

Ud mod Havet var i Fæstningen en stensat Mur, der havde en svær Port, hvorigennem Baade af ret antagelig Størrelse kunde passere ind i Fæstningen gennem 2 store Kanaler. Her var efter Billes Raad indrettet Udskibningsbroer og Hestebroer, og en Udskibning af baade Mandskab og Materiel kunde foregaa fuldt betrygget. Bag Taarnet var bygget en Kommandantbolig, men Kommandanten flyttede senere op i en særlig Kommandantbolig, der var bygget i »Hornværket«. Denne gamle Bolig er foruden det gamle Taarn det eneste, der er bevaret af Frederikshavns Fæstning. Kommandantboligen blev efter Oberst Welschs Død omdannet til Skole, men skulde dog endnu engang i sit Liv faa med Soldater at gøre, idet den ved Verdenskrigens Udbrud blev omdannet til Militærkøkken, Vagstue og Opholdsstue for de skiftende Kompagnier Fodfolk, der blev udkommanderet til vor By.

I Hovedværket laa ogsaa Proviantmestererens Bolig, et Bageri og et Materialhus, men alle disse Bygninger blev allerede 1764 solgt til Byens daværende Ejer, den føromtalte Peder Hansen Høyer, der enten lod dem nedbryde eller bortleje.

For at fuldstændiggøre Befæstningen og nok i særlig Grad for at beskytte det forholdsvis dybe Sejløb mellem Holmen, Deget og Fladstrand anlagde Tordenskjold 1712 Skansen (Redouten) paa Deget. Voldene staar endnu ret velbevaret i Formen, skønt Tidens Tand — og Kaninerne — har gjort alt muligt for at ruinere dem.

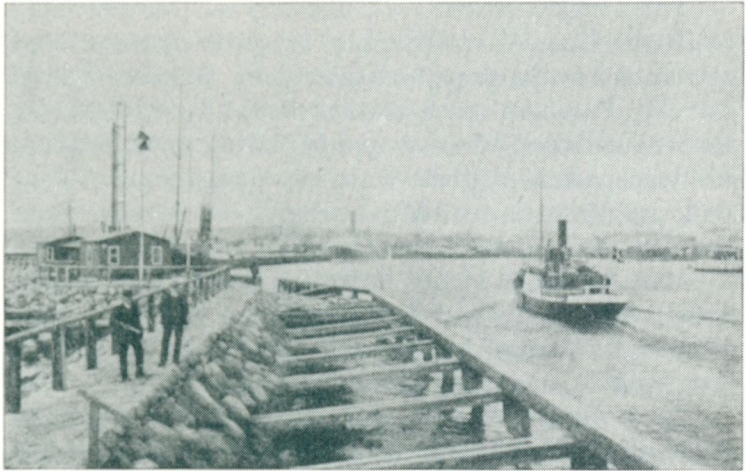
Den gamle Fæstning, som til sin Tid havde en Besætning paa 250 Mand, har aldrig været Genstand for Belejring. Fra dens Taarn og Bastioner er aldrig

løsnet et Ufreds-Skud, men desto kraftigere har man brugt de gamle Brumbasser, naar en Sejler strøg forbi derude paa Havet og efter gammel Sømandsskik hilste Fæstningen med Salut. Da røg Kommandantflaget til Tops, og Kanonerne buldrede, saa det klirrede i alle Vinduer i den lille Flække. Men nye Tider kom, og nye Krav fødtes — og det blev den gamle Fæstnings Død. De store Havneudvidelser krævede Plads, og da Fæstningen fuldstændig havde mistet al militær Betydning, blev den officielt nedlagt 1864. Citadellet og det meste af Hornværket overgaves til Havnen, og nu er der kun det gamle, smukke og stærke Krudttaarn og Kommandantboligen tilbage som et synligt Minde om henfarne Tider.

— For den, der elsker Fædres Arv og Minderne fra forne Dage, var det en stor Skuffelse, at den gamle, stilfulde Fæstningsport i 1891 maatte vige for Tidens ubarmhjertige Krav: Plads.

Nu eksisterer den kun paa den fotografiske Plade af hvilken vi Side 26 viser en Gengivelse.

Fra Inderhavnen.

HAVNEN.

Hvis det er Fæstningen, der giver Frederikshavn en vis historisk Nimbus, er det Havnen, der giver hele Byen Liv.

Havnen er ikke blot en Seværdighed, den er hele Byen, dens Værd, dens Trivsel.

Der er over en stor Havneby en egen Stemning. Den er fyldt med Udlængsel, den er ligesom nærmere den store Verden, der saa ofte sender et fremmedartet Pust ind over Byens Liv.

Jeg gik en Sommerdag i 1913 nede ved nordre Kaj — — og mødte jeg ikke dér lyslevende det gule himmelske Rige!

Rigtignok ikke i en feagtig Aabenbaring, men desto mere haandgribeligt.

Thi dér paa Siden af en stor engelsk Damper hang et Brædt i et Par tynde Snore, og paa Brædtet stod et Par snavsede, graagule, skævejede Kinesere i bogstavelig Forstand med Haaret ned ad Nakken. Og medens de skrabede den gamle Maling af Skibssiden, saa Haarpisken dinglede frem og tilbage som et Pendul, snakkede de sammen i et Sprog, der i mine Øren lød som en gnaven Knurren.

Men her kom jo den store Verden én lige ind paa Livet! Og jeg forstod saa godt Drengene, der stod i maabende Forundring og saa paa de to Kinesere i den lurvede, snavsede Dragt.

Og i disse Ufredens Aar kom der fra det store Menneskeforlis derude om os jævnlige Bud: deres Døde blev begravet i vor fredelige Jord!

Tankerne svirrer og svirrer! Det fremmede kommer og gaar! Havnebyens Liv er broget og skiftende, friskt og stærkt, — og den store Verden er aldrig langt borte.

— At skrive Havnens Historie er det samme som at skrive Byens økonomiske Historie. Det lader sig ikke gøre paa disse korte Blade, men Hovedtrækkene af Havnens Historie maa dog med.

I Modsætning til vore Nabobyer, Skagen og Sæby, har Frederikshavn altid været en udmærket Landingsplads. Medens Kysten ved vore to Nabobyer var meget grundet, var der ved Frederikshavn, som tidligere anført, ret dybt Vand lige ind til Strandbredden.

I det kgl. Søkortarkiv findes opbevaret 4 gamle Søkort, der fortæller mærkværdige Ting herom. Det første Kort stammer fra daværende Søkort-Direktør Jens Søfrensen (Sørensen), som i 1694—95 foretog Opmaaling af vore Farvande. Dette Kort viser, at

der mellem Fladstrand paa vestre og Deget og Hirtsholmene paa østre Side fandtes et lige Sejlløb med 18—24—27—30 Fods Dybde og med en tortrinlig Ankerplads ud for Fladstrands By.

Men akkurat 100 Aar senere er Tilsandingen i fuld Gang. Kaptainleutenant R. Rafns Opmaalinger i 1796 viser, at der fra Kysten og helt over til Jellen mod Nord og omtrent til Busserevet mod Syd er skabt en Grund med kun 2 til 5 Fod Vand. Sejlløbet gaar nu omtrent med lige Retning mod Deget, og Vandstanden er kun 12—15 Fod. Paa Rafns Kort ser man for første Gang Kragholmen og »Dynen«. Men Tilsandingen vedbliver, og da Premierleutenant J. A. Meyer i 1832 maaler op, er Vandstanden vejet til 10—13 Fod. Meyer er forresten den første, der viser, at der er skabt et grundet Vand mellem Fladstrand over Deget, Kølpen til Holmene. De senere Opmaalinger viser stadigt Vandstanden varierende mellem 10—11 og 22—30—36 Fod. Rafn er, saa vidt jeg har faaet oplyst, den første, der giver et Forslag til, »hvorledes en Havn for omtrent 40 Skibe kunde andlegges ved Nord—Øst-Siden af Hirtzholmene ved Fladstrand«, hvilket viser, at Tilsandingen har været saa stærk, at man har ment det ugørligt at anlægge en Havn ved selve Fladstrand.

Denne Tilsanding af Fladstrands naturlige Havn og Rhed er nok ogsaa den egentlige Aarsag til, at Byen mister sin militære Betydning og at (som før nævnt) det meste af den gamle Fæstning sælges og Garnisonen indskrænkes til en Vagtpost paa et halvt Hundrede Mand.

I det hele taget synes det, som om Fladstrands Udvikling i høj Grad er gaaet istaa i Slutningen af

det 18de Aarhundrede. Og Grunden er Havnens Til-sanding. I denne Periode ser man derfor ogsaa overalt i Dokumenterne Ordet »Havn« ombyttet med »Rhed«, og Rafn, der har været her paa Opmaalings-togt i 1796 med Kongejagterne »Helleflynderen« og »Makrelen«, skriver 28. Jan. 1797 til Admiralitetet, at » . . . heraf vil man se, at Fladstrands Rhed ey kand andsees eller betragtes som nogen sikker Havn, men alene som en aaben Rhed, der i Nødsfald, naar man har gode Ankre og Touge, kand være et Tilflugts-Sted«. Rafn siger desuden, at Ejeren af Bangsbo har foreslaaet at anlægge en Havn ved Aaens Udløb. Men han anser det for meget bekosteligt, og Fladstrand-boernes Ønske om at faa en Havn i Bugten Syd for Byen (bag Kastelstaarnet) vil efter hans »Tanker udfordre meget Arbejde og stor Bekostning«, da Bugten kun har 2 Fod Vand og er meget vanskelig at opmudre, fordi den bestaar af Ler- og Stenbund. Derefter fremsætter han det omtalte Forslag om en Havn paa Nordøstsiden af Holmene. (Dette Forslag blev senere, i 1877, optaget, men for evigt skrinlagt).

Saa kommer Krigstiderne ved 1800'erne, og de medfører, at en kgl. Resolution af 3. April 1805 fastsætter, at der ved Fladstrand, bag Kastelspynten, skal anlægges en 6 Fod dyb Baadehavn, altsaa netop paa det Sted, Beboerne ønskede. Men det var nu rigtig nok ikke for at imødekomme et undersaatligt, allerunderdanigst fremsat Ønske, — men for at skabe en Station for Kanonbaade¹⁾. Imidlertid: Realiten, Havnen, var der, og fra denne Tid er det, som om Byen faar fornyet Liv.

¹⁾ Denne Kanonbaadehavn var ca. 1 Td. geom. Maal.

Men det havde ogsaa været smaat i de sidste Aar af 1700'erne. Af et gammelt Register skal vi omstaaende gengive lidt af Udførselstallene samt Konsumtionens Beløb. De viser med al ønskelig Tydelighed Byens Betydning som Udførselssted.

Det er ikke med Urette, Professor Begtrup i 1810 i sit fortrinlige Værk »Agerdyrkningens Tilstand i Danmark« klager over de daarlige Udførselsforhold, der igen skaber daarlige Pengeforhold. »Fladstrand synes at være særdeles vel skikket til en ei ubetydelig Handelsstad, da paa dens Rhed bestandig ligger en Mængde Fartøjer, som agte sig til Norge eller Sønderpaae«. Her er ganske vist »anlagt en liden Havn«, men Byen er »i nærværende Forfatning uden Virksomhed, uden Skibe«, og da tilmed Byen ikke har en Handelsstand, der kan opkøbe Kornvarer, og Transporten ogsaa lægger Hindringer i Vejen, saa maa al Udskibning foregaa over Randers til Skade for Fladstrand og til Skade for Landmændene, der undertiden maa vente indtil 23 Maaneder paa Betalingen for deres Korn¹⁾.

Der er dog »lidet Sejelads« paa Fladstrand, thi »til Fladstrand gaae Fiskeqvaserne fra Kjøbenhavn og hente der levende Fisk«.

Men stor Drift var der ikke i Fladstrand paa de Tider²⁾ og Befolkningen var da heller ikke vokset,

¹⁾ Begtrup opgiver følgende Priser: En Studs Græsning 3 Mk. 1 Td. Blandingsmel (= 1 Td. Byg) 2 Rdl. Fersk Torsk à Snese 3 Mk. 12 Sk. 100 Østers à 6 Snese 1 Rdl. Saltet Torsk 1 Rdl. pr. Fjerding. Saltet Kuller pr. Fjerding 1 Rdl. Tørre Flyndere, 100 Stk. til 5 Snese, 2 Mk. 8 Sk. Et Læs Langhalm à 32 Lpd. 1 Rdl. 1 Garn Reb 4 Mk. Indfæstning af en Gaard er sædvanlig 50 Rdl.

²⁾ Der har dog været ét spekulativt Hoved i Byen, thi Brinck

thi i 1801 angives den til 446 Indbyggere (1818: 600 og i 1827: 970 Indbyggere). Men Anlægget af Kanonbaadehavnen bragte nyt Liv i Byen, og snart bliver den Sæde for adskillige faste Institutioner. 1803 oprettes Postkontor, 1811 faar Byen sin egen Præst og 5. August 1811 udfærdiges ogsaa det første Havne-reglement.

Aar	Hvede	Rug	Byg	Havre	Malt	Ærter	Boghvede	Gryn
1796	0	4188 Td.	1116 Td.	208 Td.	100 Td.	2 Td.	0	0
1797	3 Td.	3814 ›	1913 ›	38 ›	51 ›	34 ›	0	0
1798	0	3032 ›	934 ›	112 ›	0	0	0	2 Td.

25 Aar senere:

	Rug	Byg	Havre
1825.....	5414 Td.	5952 Td.	484 Td.
1826.....	6607 ›	3907 ›	2 ›

HAVNEN SKABER KØBSTADEN.

Nu er Byen i Skub, og det varer heller ikke længe, før Tanken opstaar om, at den skal have Købstadrettigheder. Af de gamle Dokumenter herom ser man, hvilke Forhaabninger man dengang satte til Byen.

I de gamle Motiver hedder det, at det af Hensyn til Havnens fremtidige Afbenyttelse ›vilde blive af stor Vigtighed, at Byen Fladstrand blev bevilget Kjøb-

Seidelin fortæller i sin Bog ›De danske Provinsers nærværende Tilstand‹ saaledes: ›Hos Hr. Apotheker Hansen i Frederikshavn har jeg seet Runkelroer, som han har havt Hæld med, og hvoraf han destillerer Syrup‹.

stedsrettigheder, da fornævnte Havn, der kan modtage Fartøjer af 5½ til 6 Fods Dybde under Vandet, endskjøndt dens oprindelige Hovedbestemmelse, under Krigen: at lette Communicationen med Norge og til samme Øjemed afgive en Station for en Roeflotille, nu bortfalder, dog altid efter sin Beliggenhed vilde være en nyttig Redningshavn for Fartøier, som ikke

Mel	Smør	Ost	Flæsk	Told	Konsumption
0	86 Td.	1 Skipp.	38 Skipp.	Aar 1802: 4493 Rdl.	Aar 1802: 8536 Rdl.
0	45 »	0	61 »	Aar 1803: 492 Rdl.	Aar 1803: 524 Rdl.
0	8 »	0	10 Lpd.	Aar 1804: 774 Rdl.	Aar 1804: 503 Rdl.

ere over hiin Størrelse, ja endog for større Skibe, som ved Udlosning kunde bringes til at flyde paa den Dybde; da den, som sildigere befryser, og tidligere er aaben end Liimfjorden, ogsaa vil være beqvem for Samfærdselen med Norge og Sverrig.

Indstillingen nævner derefter, at Fladstrands hele Beliggenhed »udenfor Østersøens og Kattegattets vanskelige Passage«, gør den særlig egnet som Ankerplads og Tilflugtsted for Skibe, der provianterer eller søger Læ mod ondt Vejr. »Amerikanerne kan gøre to, Englænderne 3 Rejser om Aaret paa Fladstrand, medens de kun kunne gjøre en paa Østersøen, . . . og de vestlige Nationer vil derfor i mange Tilfælde hellere vælge Fladstrand til Depot for deres Handel end Østersøens Havne«.

Det var store Fremtidsudsigter.

Og man kan forstaa, at Sjette Frederik 9de September 1818 fulgte »Kanal-, Havne- og Fyrdirectionen« s Indstilling og Motiver og tilstod Fladstrand Købstadrettigheder, idet han allernaadigst tillod »at denne By herefter maa føre Navn af Kjøbstaden Frederikshavn«.

Paa det at hans Navn til evige Tider skal være knyttet til Byen og dens Historie!

Imidlertid havde man dengang ganske glemt at regne med Udviklingen paa Trafikkens Omraade — og med Tilsandingsforholdene. Dampen blev Fremtidens Drivkraft. Skibene fik større og større Dybgaaende, og en skønne Dag stod Sejladsen Syd paa — forbi Frederikshavn.

Men dette havde mere end én Grund.

Først og fremmest blev der i alle østjydske Byer gjort et stort Arbejde for Havneforholdene.

Det gælder baade Randers og Vejle. Vor nære Naboby, Aalborg, havde ganske vist ogsaa en Havn, men den var uden væsentlig Betydning dengang, fordi »Barren« lukkede for Indsejlingen. Først helt op mod vor egen Tid fik Aalborg Betydning som Havneby.

De sydligere Byer — især Randers — havde fra gammel Tid taget meget af den naturlige Kornhandel (se foran), og det blev ikke ringere i de paafølgende Aar efter Kanonbaadehavnens Bygning.

Men et andet Forhold gjorde sig ogsaa stærkt — og væsentligt — gældende, nemlig Tilsandingen. Skønt den føromtalte Kanal-, Havne- og Fyrdirektion utvivlsomt bestod af dygtige Mænd, havde dog ingen af dem agtet paa den Kendsgerning om Tilsandingen, der saa tydeligt var vist fra Jens Søfrensens Søkort fra 1695 til Kaptainleutenant Rafns Kort af 1796. Til-

sandingen skete jævnt, og netop i de omhandlede Aar lukkes mere og mere den gamle Sejlrende, Degetløbet. Det agtede man imidlertid ikke paa, medens man stadig havde den nye Havns Udvikling for Øje. Der blev i hurtig Rækkefølge bevilget betydelige Summer til den, saaledes $2\frac{3}{2}$ 1830, $3\frac{1}{8}$ 1832 og $\frac{4}{4}$ 1833.

Havneindløbet i Storm.

Med disse Bevillinger tilendebragtes Arbejderne 1841, og Byen havde da faaet en Læmole fra Kastelet først mod S. og derefter med et Knæk mod S.O. Den søndre Mole udgik fra Havnens sydlige Hjørne med Retning S.O., men bøjede ved 3 Knæk mod N.O. Det søndre Havnehoved gik 100 Fod frem foran det nordre. Begge Molerne, der var 6 Fod høje, var sat af Søsten og langs Kronen forsynet med Bølgeskærme af Træ.

Midt under dette Havnearbejde var der dog sket det, at Løjtnant Meyer ved en Opmaaling 1832 konstaterede, at det tidligere Sejlløb vest for Simons Rev var forsvundet. Men ikke nok dermed. Syd og Vest for Deget danner sig et Sandrev, saa at der mellem Spejder-Revet og Deget nu kun er 5 Fod Vand (tidligere 12—15). Da Kystomridsene stadig er uforandrede, sker Tilsandingen ikke ved Udslikning af Kysten, men ved regulær Tilsanding (Sandtilførsel af Strømmen). Der lyder da ogsaa snart kraftige Klager over Havneforholdene, og i 1855 til 1861 bevilges paany store Summer. Atter 1862 et Beløb, og endelig 1871—72 et nyt stort Tilskud. De samlede Tilskud indtil 1872 var 628,000 Kr. + ordinære Vedligeholdelsesarbejder i Finansaarene 1861—70, ialt 199,060 Kr., tilsammen altsaa 827,060 Kr.

Men alle disse Arbejder paa at skabe en god Havn viser sig ogsaa virksomme.

Byen vokser.

Indbyggerantallet var 1870 steget til 2133 og Havnen var i dette Aar besøgt af 1781 Skibe (store og smaa). 15. Aug. 1871 aabnes Jernbanen, 16. April 1873 vedtages Loven om Limfjordsbroen, og der bliver god Gang i Udviklingen.

Saa begynder Tilsandingen igen.

Hele Farvandet i Nord tilsander, ja Sandgrunden strækker sig endog helt ud til Busserevet. Syd efter er Sandgrundene tiltaget omtrent 700 Fod. Men ogsaa selve Havnens Indløb tilsander, og det er da ikke saa sært, at »Den almindelige danske Skibsførerforening af 1874« i 1877 indsender til Indenrigsministeriet et Andragende, underskrevet af 1453 Skibsførere, nuværende og forhenværende, hvori anmodes om Ned-

sættelsen af en Kommission til at forberede Spørgsmaalet om en Nødhavn i det nordlige Kattegat. Og da der i Andragendet desuden anmodes om, at Kommissionen paapeger et Sted, egnet til Nødhavn, maa dette betragtes som en Dødsdom over Frederikshavn som Nødhavn.

Det var forøvrigt forstaaeligt, at de 1453 Skippere fandt vore Havneforhold ganske umulige. Thi for at tage et enkelt Forhold: Vanddybden i Indsejlingen var, især under Storm og lavt Vande, saa ringe, at Skibe, der normalt kunde søge Havnen, kun kunde gøre Regning paa at slippe nogenlunde uskadte ind, naar de ikke stak dybere end 10—11 Fod.

Kravet om en Nødhavn bragte igen baade Græsholmene og Hirtsholmene paa Tale. I et stort Møde, som afholdtes i det kgl. geografiske Selskab 1878, drøftede man ivrigt Planen. Flertallet holdt paa, at Nødhavnen ikke burde lægges ved Frederikshavn, og den væsentligste Motivering var, at Byen laa for tilbagetrukken fra Hovedsejlruten, der gaar øst om Læsø. Havnen burde lægges paa Hirtsholmene og styrkes med Dæmninger. Men den Kommission, som Indenrigsministeriet havde nedsat 26. Maj 1877, kom til et andet Resultat, nemlig: Nødhavnsspørgsmaalet bør løses ved en omfattende Udvidelse af Frederikshavns Havn, og Havnemundingen burde lægges ude paa 24 Fod Vand. Bekostningerne ansloges til 4,600,000 Kr.¹⁾ og Planen lød paa en 60 $\frac{1}{2}$ Td. geom. Maal stor Forhavn og et ca. 33 Tdr. stort Inderhavnsbassin.

¹⁾ Medens et tilfredsstillende Havneanlæg ved Skagen vilde koste 11 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. og ved Græsholmene (med en Dæmning til Fastlandet) over 14 Mill. Kr., hvoraf 5 $\frac{1}{5}$ Mill. Kr. gik til selve Havnen, Resten til Dæmningen.

Der skulde naturligvis foretages store Udgravninger og en meget betydelig Opmudring, men disse Arbejder kan vi ikke her nærmere beskrive.

Forslaget, der var meget vel udarbejdet, blev gentagne Gange forelagt i Rigsdagen, men udsat af økonomiske Hensyn. Man kunde dog samles om et Beløb paa ca. 2 Mill. Kr., og der fremsattes da en Plan

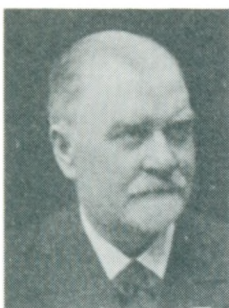

Fra Yderhavnen: En Fiskerbaad gaar ud.

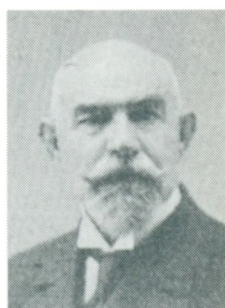
med betydelig mindre Dimensioner. 1882 gaves en Bevilling paa $2\frac{1}{5}$ Mill. Kr. til Gennemførelse af denne mindre Plan, beregnet paa 21 Fods Dybde i Havnemundingen og 18 Fod i Inderhavnen. Men allerede 1887 gaves en Bevilling paa 205,000 Kr., endnu inden Forhavnsmlerne var ført frem over deres indre retlinede Strækninger, og de blev ved Bevillingen skudt 200 Fod længere mod S.O. Et Par Aar efter bevilgedes 135,000 Kr., og nu var man da i Stand til at

Chr. Cloos,
Konsul.
K., D. M.

J. E. F. Ollendorff,
Havneingeniør.
R. af D., D. M.

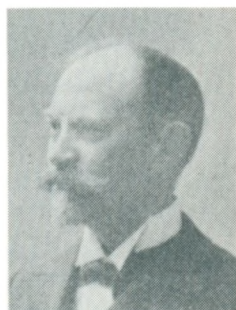
Harald Christensen,
Mægler.

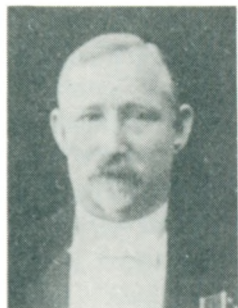
Fr. Brandt,
Toldforvalter.

Sv. Stürup,
Stadsingeniør.

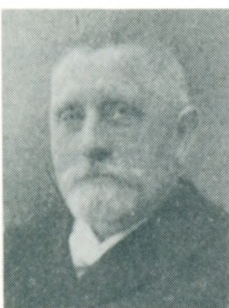

Chr. Hansen,
Telegrafbestyrer.

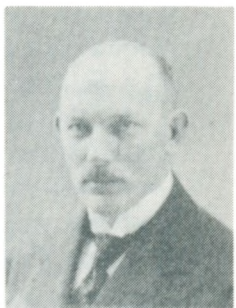

L. P. Houmøller,
Direktør.

Danske Byer og deres Mænd.

M. Jensen,
Lodsoldermand.

Chr. Snell,
Direktør.

skabe en Havn noget nær i Retning af den af Kommissionen foreslaaede.

— — Hermed er da skabt Frederikshavns Havn, der ikke alene er et imponerende Vandbyggningsarbejde, men et sikkert Tilflugtssted for den Mængde Skibe, der passerer Nordvandene og ofte af Jævn-døgnstormene tvinges til at søge Havn for kortere eller længere Tid.

Der er naturligvis Tid efter anden foretaget betydelige Ombygninger og Udvidelser; der er saaledes foretaget store Opmudringsarbejder, og senere er bygget Kulkajen (320,000 Kr.) og den nye Plankebro ved Norgesbaadene (130,000 Kr.).

— Vor Havn er anlagt udelukkende af Staten og bestyres som Statsejendom. Dette var nødvendigt, thi da Havnen blev anlagt, var det af ganske særlig Interesse for den almindelige Skibsfart, hvorimod den ikke skulde betragtes som Indtægtskilde, ja ikke engang skulde forrente sin Anlægs kapital. Og da den jo i særlig Grad skulde anlægges som Tilflugtshavn, maatte den gives overordentlige Dimensioner, og med alle nu udførte Arbejder staar den Staten i ca. 4 Mill. Kr. Men den fyldestgør da ogsaa alle berettigede Krav. Dens Vandareal er ca. 70 Tdr. geom. Maal og Havnearealerne i ca. 30 Tdr. Land, medens Vanddybden i Nødhavnen og ind i Midterhavnen til Kulhavnen overalt i Sejlløbet er 8 m.

At denne fortrinlige Havn ogsaa maatte blive en Trafikhavn synes selvfølgelig. Der er da ogsaa faste Dampskibsforbindelser med Norge, Gøteborg og København — og vi haaber alle paa den nye Trafikrute paa Norge.

Danmarksgade. Hovedgaden i Frederikshavn.

KOMMUNALE INSTITUTIONER.

Den By, der — noget langsomt — vokste op omkring Havnen, havde naturligvis først og fremmest sine Interesser hos »den blaa Koc«, Havet, hvorfra alle Indtægterne hentedes hjem; men om Byens særlige Forhold til Havets Liv, Fiskeriet, maa jeg skrive et særligt Afsnit, fordi det rummer et spændende, rigt og vidunderligt Eventyr — — —.

Selve vore Dages Frederikshavn har dog sin moderne Historie, der kendetegnes med saadanne almindelige Navne som Sygehus, Gasværk, Elektricitetsværk, Skole, Vandværk o. s. v.

Disse Institutioner findes nu i saa godt som alle Byer, men da de indførtes i vor By, vakte de alligevel Røre, fordi vi her gennem mange Slægtled mest

interesserede os for Havet og i Grunden lod Byen skøtte sig selv.

Udviklingen kan ogsaa maales med Tal. Folketallet var:

1870.....	2133	1912.....	7907
1880.....	2891	1913.....	8109
1890.....	4848	1914.....	8114
1901.....	6478	1915.....	8305
1911.....	7916	1916.....	8560

Denne jævne Stigning mærkes paa alle Omraader. Udviklingen har aldrig gaaet i Spring her i Byen, og selv om Tal kan være kedelige, maa vi dog her opholde os ved nogle faa, fordi de giver et klart og tydeligt Billede af Byens Udvikling, og derfor sparer mange Ord.

Vi vælger 10-Aaret 1905—1915 og sammenligner det med indeværende Finansaar 1917—18.

Budgettet ballancerede

1905 med 207,150 Kr.	1915 med 417,352 Kr.
1910 - 433,800 -	1917-18- 511,549 -

Paalignede Formue- og Lejlighedsskatter var

1905..... 107,300 Kr.	1915..... 166,000 Kr.
1910..... 138,042 -	1917-18.. 262,300 -

Samtidig er Byens Gæld vokset saaledes:

31. Marts 1905.....	416,353 Kr.
1. April 1914	1,521,785 -
1. April 1917	1,481,068 -

Det er efter en Smaabys Forhold store Tal, men Byen har ikke stiftet de store Laan uden at faa Valuta for dem. Og denne Valuta er i første Række: de kommunale Værker.

Elektricitetsværket var oprettet 1899—1900 som et privat Selskab, der havde faaet kommunal Koncession 8. Juni 1899. Det tyske Firma Gebrüder Körtling i Hannover anlagde Værket, men allerede et Par Aar efter rejser sig Røster om, at Byen skal overtage det, og 1906 foreligger i Byraadsmødet det første Forslag herom, stillet af Grosserer Lauritzen (8. Febr.

Gammel Gade.

1907). Der viste sig stærk Stemning for Overtagelsen, og efter mange og lange Forhandlinger vedtoges den efter en grundig Gennemgang af Værkets hele Stilling, og allerede i Byraadsmødet 23. Septbr. s. A. er man bleven enig med Koncessionshaverne om Overtagelsessummen, 217,000 Kr. 1. Oktbr. s. A. udstedes Skøde, og Elektricitetsværket er Byens. Det er naturligvis udvidet flere Gange, sidst 1914 for 100,000 Kr., og det er, takket være en fornuftig Drift, hvorved Værket

er uafhængigt af Gasværket, det eneste af vore Værker, der under hele Krigen har virket normalt og kun med en ringe Forhøjelse af Strømprisen. Vi har i disse trange Tider haft alt det Lys, vi har Brug for, og derfor har enhver Borger Grund til at være glad. Værket staar nu Byen i ca. 400,000 Kr.

Gasværket har alle Dage været noget af et Stridens Æble her i Byen, kommunalpolitisk set, fordi det altid er blevet budgetteret med et meget stort Driftsoverskud. Men det har til megen Nytte for os alle løst en stor og vanskelig Opgave, og selv i denne Ufredens Tid har det, om end med store Indskrænkninger, dog kunnet forsyne Borgerne med den allernødvendigste Gas. Grosserer M. Lauritzen er Værkets Fader, og hans Forslag om at bygge et Gasværk fremsættes første Gang i Byraadet 20. Juni 1908, og til Udvalg valgtes Grosserer Lauritzen, Maler Hassing og Bankdirektør Knudstrup, der i et Møde 6. Novbr. s. A. fremsatte Forslag til Vedtagelse. Allerede da var Gasværket et Stridens Æble!

Et Flertal vedtog at oprette Gasværket, men Direktør Knutzen begærede Protokollen tilført følgende:

»Jeg er ikke nogen egentlig Modstander af Anlæg af et Gasværk, men jeg synes, vi er inde paa en Forcering af kommunale Foretagender, som er usund«.

Han pointerer, at vi »i de sidste Aar er gaaet til store Foretagender«, der gør det vanskeligt at overskue Kommunens finansielle Stilling. Elektricitetsværkets Drift kan ikke overskues og han »mener derfor, vi bør være varsomme med foreløbig at gaa videre med kostbare Anlæg, hvis Rentabilitet dog

altid er noget tvivlsomt. Den 20. Novbr. s. A. vedtages endeligt Gasværkets Start, og der bevilgedes 300,000 Kr. til Anlæg.

Selv om Striden om Gasværket aldrig dør ud, var der dog én af Profetierne, der slog grundig fejl. Man mente fra visse Hold, at Gasværket aldrig vilde blive almindelig benyttet. Men i 1917 er Forholdet det, at henved Halvdelen af Byens Familier er fuldstændig afhængige af Værkets Drift. Standser det, faar man ikke varm Mad, da der næppe er én af de nyere Lejligheder, der har Komfur indstalleret.

Iøvrigt vil nogle ganske faa Tal let vise den enorme Fremgang i Brugen af Gas fra Værkets Igangsætning 7. Marts 1910.

	Salg til Private	Samlet Salg
1910—11	60,548 Kr.	78,643 Kr.
1911—12	60,107 —	74,636 —
1912—13	69,852 —	87,901 —
1913—14	90,359 —	113,105 —
1914—15	87,794 —	103,393 —
1915—16	84,640 —	103,947 —

For 1916—17 foreligger, da denne Bog gaar i Trykken, kun en skønsmæssig Beregning over det private Forbrug i Aarets 3 Kvartaler. Beregningen viser et Salg paa ca. 130,000 Kr. alene til Private. Men det store Tal hidrører selvfølgelig væsentligst fra Gasprisens Forhøjelse.

For 1917—18 er budgetteret et Privatforbrug paa 145,000 Kr. og et samlet Forbrug af 165,000 Kr., men disse Tal har kun Betydning som Maalestok for, hvad man havde ventet; de fortvivlede Kulforhold og Prisforhøjelsen vil jo fuldkommen vende op og ned paa al Beregning. Den stadige Stigning i Gasforbruget

har naturligvis nødvendiggjort store Udvidelser, ikke mindst paa Grund af, at Beboere i Bangsbostrand og Ø. Flade er bleven tilsluttet Værket (1912—13). Med disse Udvidelser — Værket var iøvrigt ved Grosserer Lauritzens vanlige Fremsynethed anlagt med fremtidig stor Tilslutning for Øje — stod Gasværket ved Finansaarets Slutning 1915 Kommunen i godt 450,000 Kr. Gasproduktionen var:

1910—11	718,485 m ³ .
1911—12	659,699 —
1912—13	767,641 —
1913—14	965,279 —
1914—19	882,200 —

Alderdomshjemmet. Efter at Byraadet i 1908 havde vedtaget at bygge et nyt og helt moderne Sygehus, opstod Tanken om at omdanne det gamle Sygehus til Bolig for de gamle og udslidte. Og i Byraadmødet 4. Marts 1910 fremsatte Udvalget for Alderdomsunderstøttelsen første Gang Forslag herom. Oprettelsen vedtoges 16. Septbr. 1910, idet man søgte Ministeriets Tilladelse til at drive Fattiggaard og Alderdomsasyll i samme Bygning. Det overgaves Folketingsmand, Bygmester Jens Andersen at udarbejde den endelige Plan, og 16. Decbr. 1910 vedtager man endelig at indrette Alderdomsasyll og bevilgede 27,000 Kr. I April 1911 blev Arbejdet udbudt i Licitation, og da Hjemmet stod færdigt til at tages i Brug 1912, var det indrettet med Plads til 28 gamle, udslidte Mennesker og stod Kommunen i 29,935 Kr. Der er for Tiden Plads til 35 Gamle, og selv om det ikke er et Slot i Sammenligning med de Alderdomshjem, man nu opfører rundt i Byerne, er det et hyggeligt, venligt og roligt Hjem for de Gamle, der

her efter Livets Trang og Møje nyder en god og venlig Pleje.

— — I Fløjen ud mod Plantagen findes Fattiggaarden, der — heldigvis — kun benyttes i ringe Grad og til sine Tider mest har været optaget af Husvilde.

Tegning og Plan til Hjemmet er udarbejdet af Arkitekt Christoph Hansen, Vejle.

Vandværkets Opsamlingsbassin.

Vandværket er i sin Art et af de mærkeligste i Landet, idet det i mere end én Forstand er »naturligt«. Fra de høje, lyngklædte Flade Bakker løber Tusinder af muntre Kilder mellem Lyng og bredkronede Bøge ned i den idyllisk liggende Dam ved Vandværket.

Og det er i Grunden hele Frederikshavns Vandværk!

Fra Dammen løber Vandet gennem et Filter ned i to

store, murede Bassiner, hvor det renses gennem et Bundfilter af Sten- og Jordlag, inden det gennem store Rør ledes ind til Byen.

Frederikshavn har det herligste, krystalklareste Vand, man kan tænke sig. Det kommer lige fra Naturens store Værksted og fra en Egn, der er et af de smukkeste Partier i Vendsyssel. Men herom senere.

Eftersom Byen voksede kunde dette Naturens Vandværk imidlertid ikke levere tilstrækkelig Vandmængde, og i et Møde 25. Juli 1905 bevilgedes 500 Kr. til et foreløbigt Overslag over Omkostningerne ved Anlæg af et Vandværk ved Raaholt, og det paalagdes Udvalget for Vandværket at undersøge, om der var Anledning til at foretage yderligere Boringsforsøg efter Vand.

19. Jan. 1906 fremsattes Forslag om et helt nyt Vandværk, og i en Betænkning fra 9. Febr. oplyses, at der ved Kilden Skole skulde findes Vand i tilstrækkelig Mængde, og at et Vandværk her vilde være mere fordelagtigt end Oprettelsen af en Pumpestation ved Raaholt. Der blev nu sat Fart i Undersøgelserne. Prøveboringerne ved Kilden Skole gav imidlertid ikke det ønskede Resultat, og Udvalget fremsatte da 26. Juni Forslaget om Oprettelsen af en Pumpestation ved Raaholt, og ved Behandlingen bevilgedes 8000 Kr., hvorefter man straks tog fat paa Bygningen af dette Hjælpe-Vandværk. Men kort Tid efter viste disse Foranstaltninger sig endda utilstrækkelige, og 1913—14 maatte saa Stadsingeniøren udarbejde et Projekt til et elektrisk drevet Værk ved Raaholt, og Byraadet godkendte det 25. Marts 1914. Der bevilgedes 22,100 Kr., men Arbejdet udførtes for 14,569 Kr. 05 Øre, og det nye Værk traadte i regelmæssig Drift 1. April 1915.

I 1911 købte Kommunen 61 Tdr. Land til 26,500 Kr. af Flade Præstegaards Jord for at beherske Vandtilførslen til Vandværket og undgaa skadelige Tilløb.

Vandmængden var:

	1911	1912	1913	1914
	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.
Donbækværket.....	318,000	333,000	342,280	258,370
Raaholtværket.....	27,000	37,000	38,000	120,000

Gennemsnitligt Vandforbrug pr. Døgn pr. Indbygger:

1910—11	1911—12	1912—13	1913—14	1914—15
Liter	Liter	Liter	Liter	Liter
120	129	126	132	127 $\frac{1}{2}$

Samlet Forbrug:

1910—11	1911—12	1912—13	1913—14	1914—15
Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.
945	1010	980	1070	1043

Sygehuset. Det oprindelige Sygehus, det nuværende »De gamles Hjem«, var bygget 1877 til Fattigvæsenet. Men allerede 2. Febr. 1878 indrettedes nogle af Værelserne til Sygestuer. Saadan gik nogle Aar, indtil man 1892 efter en Forhandling med Amtet opførte Epidemihuset ved Skagensvej for Amtets Regning og udvidede Sygeafdelingen paa Fattiggaarden til 12 Senge for Kommunens Regning.

Men trods denne Udvidelse var der jo meget kneben Plads, og om et Sygehus i moderne Forstand var der naturligvis heller ikke Tale.

6. Marts 1908 fremsætter da Sygehusudvalget i Byraadet Forslag om Bygning af et moderne Sygehus, og 3. April s. A. bevilges indtil 140,000 Kr. + 25,000 Kr. til et Tuberkulosehospital (hvis Staten vil tilskyde 15,000 Kr.) med fortrinnsvis Indlæggelsesret for frederikshavnske Syge. (Ejeren af »Frydenstrand« vilde

sælge Sanatoriet til Sygehus, men Byraadet sagde: Nej, Tak!). Staten vilde imidlertid ikke yde de 15,000 Kr., da den selv byggede Sanatorier, og der blev saaledes kun Tale om et Sygehus.

Arbejderne bortliciteredes og godkendtes af Byraadet 7. Aug. 1908 saaledes: Blikkenslager Dyhr Blikkenslagerarbejdet for 800 Kr., Maler V. Nielsen Malerarbejdet for 1,850 Kr., Murer Fredborg Bygge-

Sygehuset.

arbejdet for 56,573 Kr. Hertil kom Grunden, ca. 3 Tdr. Land, der købtes af Gartner C. M. Thomsen for 7400 Kr.

Bygningen stod færdig til Brug 18. Novbr. 1909 og var i alle Henseender velindrettet og moderne, — men omtrent fra første Dag for lille. Man havde regnet med 8000 Sygedage, men der blev 11,590, og Følgen var, at man allerede i første Driftsaar maatte anskaffe en Mængde nyt Materiel og ansætte mere Hjælp, saa at Anlægssummen ialt blev ca. 160,000 Kr.

Sygehuset var bestemt til at rumme 43 Senge, men havde i Aarets Løb 48 Senge optaget.

Et Par Tal vil vise, hvor haardt Købstaden i Virkeligheden tiltrængte dette Sygehus.

Sygedage:

	1910—11	1911—12	1912—13	1913—14	1914—15
Frederikshavn.	5255	5480	4746	4059	5135
Udenbys	6335	6624	7218	7105	5827

Aar	Driftsudgift						Kommunens Tilskud					
	Ialt		Pr. Sygedag				Ialt		Pr. Sygedag			
			u. Renter og Afdrag		m. Renter og Afdrag				u. Renter og Afdrag		m. Renter og Afdrag	
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
1910—11	29,441	90	2	58,34	3	34,27	8,937	87	0	77,12	1	53
1911—12	30,073	61	2	48,46	3	21,16	6,930	94	0	57,26	1	29,96
1912—13	33,828	07	2	82,75	3	56,30	10,493	74	0	87,71	1	61,26
1013—14	36,397	50	3	26,03	4	04,81	13,815	19	1	23,68	2	02,51

For dette Sygehus har Overlægen, Hr. Aage Ingerslev, udført en stor Gerning, og Sygehuset nyder da ogsaa overalt det bedste Omdømme og har løst en stor og samfundsgavnlig Opgave her i Nordvendsyssel.

VORT SKOLEVÆSEN.

Ingen enkelt Reform her i Byen har skabt saa meget Gny som Skolesagen. Der er ofret utallige Ord paa den, skrevet Artikler i Metervis, og Sindene har omtrent til Dato været i livlig Bevægelse. Nu er den nye Skole en Kendsgerning, og som den knejser paa Skolebakken, hvorfra dens røde Mure kan ses viden om, tiltrækker den sig Opmærksomheden.

Er den smuk, spørger man.

Det er ikke saa lige at svare paa, men det er en stor og meget omfattende Institution, hvis Tilblivelses-historie kun løseligt skal berøres her.

Den gamle Fladstrandgades Skole var opført 1893-94 efter Tegning og Plan af Arkitekt, Kæmner Jens Nielsen. Den var — i Forhold til den Tids Frederikshavn, der havde ca. 5000 Indbyggere, — en stor Bygning, der rummede 600 Børn, men lykkeligvis udviklede Byen sig stærkt, og allerede i 1904—05 opstaar Tanken om en Udvidelse af Skolevæsenet. 18. Decbr. 1905 bevilger Byraadet 200 Kr. til Udarbejdelse af en Betænkning om Skoleforholdene. Sagen synes at have hvilet længe, thi det næste, man officielt hører til Skoleordningen, er, at Skolen i Oktbr. 1908 maa leje Lokaler i Byen. Atter i 1910 (4. Novbr.) er Sagen paa Bane, og Byraadet nedsætter 17. Marts 1911 et Udvalg, der skal undersøge alle Skolens Forhold. Dette Udvalg bestod af Direktør Elius Andersen, Folketingsmand Jens Andersen, Købmand Marius Axelsen, Grosserer Lauritzen og nuværende Betjent J. P. Pedersen. Dette Udvalg afgav 1. April 1912 Indstilling om Skoleforholdenes Ordning, og Sagen kom første Gang for Alvor til Debat i Byraadet 20. Maj 1912, og hermed tager Skolekampene Fart. I Møde paa Møde fremsættes det ene Ændringsforslag efter det andet; det flyver om Ørene med Piecer, Artikler, Opraab o. s. v., men Kampen stilner noget af under Forberedelserne til Byraadsvalget 1913. Ved dette Valg udgaar af Raadet de 3 Skoleudvalgsmedlemmer M. Lauritzen, J. Andersen og M. Axelsen, og det nye Byraad vedtager 4. Aug. 1913 at genoptage Sagen, efter at den er kommen tilbage fra Skoledirektionen. 15. Septbr. 1913 nedsættes Byggeudvalget, der kom

til at bestaa af Skoleudvalget, d'Hrr. Elius Andersen, J. P. Pedersen og S. Korup.

Og dermed er Sagen i god Gænge.

De tre Herrer synes at have haft en lykkelig Evne til Samarbejde, og selv om man den Dag i Dag er stærkt uenig om vort Skolevæsen og vor Skolebygning, kan ingen bestride, at de tre Mænd har udført et overmaade stort og vanskeligt Arbejde.

I Byraadmødet 15. Decbr. 1913 forelagde Udvalget Resultatet af Tegnings-Konkurrencen om en Skolebygning i Rimmensgade. Der var indkommen 7 Forslag, og det, der var betegnet »Nye Tanker«, vedtoges og viste sig ved Aabningen af Adressen at være udarbejdet af Kommunens tidligere Arkitekt, Hr. Christoph Hansen, Vejle. Den samlede Skoleplan med Bygning vedtoges derefter endeligt i Mødet 27. April 1914. Og der bevilgedes straks 300,000 Kr., som skulde tilvejebringes ved Laan.

I Forslaget var indbefattet en Bestemmelse om, at Realskoleejer Jensen nedlagde sin private Realskole mod at faa en aarlig Pension af Byen, hvorefter Kommunen overtog Realskoleundervisningen.

Derefter foretoges hurtigt Licitationen, og i Løbet af Foraaret tog man fat paa Byggearbejdet.

Og der blev arbejdet med Lyst og Iver, saa hele det mægtige Kompleks stod færdigt til Indvielse den 24. Aug. 1915.

Paa denne Dag samledes i den store Skolegaard en ikke særlig stor, men interesseret Forsamling, Forældre, Børn, Lærere og forskellige Notabiliteter. Udvalgsformanden, Direktør Elius Andersen, skitserede Skolens Historie og overgav den til Byraadet, paa hvis Vegne Borgmester Holsø modtog den og udtalte

Ønsket om, at Skolen og dens Arbejde maa svare til de Forventninger, Borgerne stiller til den.

Provst G. D. Dresler foretog derpaa Indvielsen, idet han talte smukt ud fra det gamle Bibelord Opfylder Jorden og gør eder den underkastet, og Skoleinspektør H. A. Hald takkede paa Skolens Vegne

P. E. Holsøe,
Borgmester og Byfoged i Frederikshavn, Herredsfoged i Horns Herred.

for den nye Bygning. Og dermed var den kommende Slægts Skole indviet.

Murermester C. E. Laursen, der havde haft Murerarbejdet ved Skolen, havde forresten haft en smuk Idé. Ved store Byggeføretagender plejer man jo at nedlægge en Grundsten med indmuret Kapsel. Denne smukke, gamle Skik var gemt til selve Indvielsesdagen,

og efter Talerne samledes man i Skolens Vestibule, hvor i en Pille i Væggen var et Rum til Kapslen med Pergamentrullen. Dennes Indskrift oplæstes af Konsul Sophus Karup og indeholdt de sædvanlige Oplysninger om, hvem der ved Grundstensnedlæggelsen var Amtmand i Hjørring Amt, Borgmester i Frederikshavn, Provst i Provstiet, Byraadsmedlemmer, Bygmestrenes Navne o. s. v., — og saa skulde Kapslen mures til.

Men nu kom det højtidelige Øjeblik.

Fra et smukt Etui fremdrog Hr. Laursen en Sølvkurske, hvormed først Direktør Andersen, derefter Provst Dresler og Skoleinspektør Hald murede Kapslen til.

Derefter tog Hr. Laursen Skeen og udtalte: Idet jeg takker alle, der har medvirket ved Skolens Opførelse, og især Direktør Andersen som Udvalgets Formand, for den Elskværdighed og overlegne Dygtighed, hvormed de har ledet Skolearbejdet, har jeg hermed den Ære at overrække Hr. Direktør Elius Andersen denne Sølvkurske som et Minde om Skolens Bygning, idet jeg ønsker dem alle til Lykke med den ny Skole.

Direktør Andersen takkede varmt for den sjælden smukke Opmærksomhed.

— Den Skolebygning, som nu var indviet, er fuldt moderne og omfatter alt ligefra Skolebade til Skolekøkken, der netop indrettes, medens disse Linier skrives.

Trods de dyre Byggetider og alle moderne Anskaffelser har Udvalget ogsaa økonomisk løst sin Opgave med Bravour. Af den samlede Sum paa 320,000 Kr., der med Renter blev til 322,499 Kr. 05 Øre, er

brugt 308,790 Kr. 75 Øre, saa Former Pedersen i det gamle Byraads sidste Møde 28. Marts 1917 kunde aflevere Skolens Dokumenter sammen med en pæn lille Kassebeholdning paa 15,458 Kr. 30 Øre.

Dette bør noteres i en Tid, hvor næsten ethvert offentligt Byggeføretagende overskrider Overslagssummen med 25—50 pCt.

Skoleundervisningen. Med den nye Skolebygning indførtes ogsaa en helt ny Skoleordning (Skoleplan), hvorefter Undervisningen foregaar i de 2 Skolebygninger, den gamle Fladstrandgades Skole og den nye ved Rimmensgade, saaledes, at den gamle Skole fortrinsvis skal rumme Grundskolen, den ny Skole de 3 andre Afdelinger.

Vort Skolevæsen falder efter den ny Plan i 4 Afdelinger:

1. Grundskolen som Begynderafdeling for alle Elever.
2. Borgerskole som Fortsættelsesafdeling for Hovedparten af Eleverne.
3. Mellemskole med udvidet Undervisning, men med Klasser parallelle med Borgerskolens.
4. Realskolen som 2-aarig Fortsættelsesafdeling for Mellemskoleelever.

I Grundskolen er 3 etaarige Klasser, i Borger- og Mellemskolen 4 etaarige. Planen godkendtes af Ministeriet 8. Decbr. 1915.

Ved Finansaarets Begyndelse 1917—18 var ansat som Lærerkraefter:

- 1 Skoleinspektør (Overlærer).
- 1 Viceinspektør.
- 1 Køkkenlærerinde.
- 19 Lærere.
- 18 Lærerinder.

I sidste 5-Aar budgetteredes Skolens Udgifter saaledes:

1912—13.....	69,175	Kr. 50	Øre
1913—14.....	71,200	— 00	—
1914—15... ..	73,900	— 00	—
1915—16.....	80,416	— 67	— (Den ny Skole).
1916—17.....	85,600	— 00	—

For Finansaaret 1917—18 er budgetteret 89,900 Kr.

— — —

Nu staar Skolen da fuldt færdig, indviet for den Slægt, der kommer, og som skal løse de Opgaver, vor Slægt maa lade ligge.

Gid den da maa løse sin Opgave vel til Slægtens og Byens Gavn!

ALDERDOMSUNDERSTØTTELSEN.

Naturligvis har et saa usikkert Erhverv som Fiskeriet til sine Tider aftaget en betydelig Fattigunderstøttelse, men talmæssigt at skildre det, er selvfølgelig nu ugørligt. Derimod kan man uden Overdrivelse sige, at de gode, opadgaaende Tider ikke har vist sig istand til at bekæmpe Forsørgelsen, hverken paa den ene eller den anden Maade.

Her er naturligvis en Mængde forskellige Forhold at tage i Betragtning, men sikkert er det, at det uhyggelige, moderne Fænomen, Arbejdsløsheden, ogsaa her har spillet en meget betydelig Rolle. I Tider, hvor det er smaat med Arbejdet, vil den gamle Arbejder som Regel bukke under i Stræbet med den unge, og Forsørgelseskontoen faar derved ganske forstaaeligt en stærk Tilvækst.

Der foreligger for vor Bys Vedkommende en samlet Statistik fra 1892 over, hvad Kommunen i dette Tidsrum har udgivet i Alderdomsunderstøttelse. Denne Statistik, der naturligvis viser en betydelig Stigning i Udgifterne, siger dog ikke andet, end at Alderdomsforsørgelsen er jævnt stigende med Folketallet og, at Udviklingen saaledes har været ganske normal, hvis man kan bruge det Udtryk. Vi gengiver hermed et Brudstykke af Statistiken, sammenlignet med Indbyggertallets Stigning:

	Alderdoms- understøttelse	Indbygger- antal
1892.....	Kr. 5,202,40	4848 (1890)
1901.....	— 11,141,24	6478
1906.....	— 15,503,31	7158
1911.....	— 27,230,65	7764
1912.....	— 28,727,54	7907
1913.....	— 31,112,63	8109

I denne Beregning er naturligvis hele Alderdomshjemmets Forhold taget i Betragtning siden dettes Oprettelse.

RENOVATIONEN

koster ikke Byen store Penge i Forhold til Byens Størrelse og særegne Form. Det er først efter Oprettelsen af Renovationsanstalten paa Fælleden, at hele Byens Renholdelse er sat i System, selv om dette endda er ufuldkomment nok, bl. a. fordi man ikke her som i mere moderne Byer har et ordentligt W. C.-System.

For Finansaaret 1917—18 er den offentlige Renholdelse budgetteret til:

Byens Renholdelse.....	Kr.	100.00
Vejmanden.....	—	300.00
Snekastning.....	—	300.00
Lønninger ved Renovationsanstalten .	—	5,500.00
Kørsel	—	11,000.00
Vedligeholdelser	—	500.00
Vognenes Vedligeholdelse	—	500.00
Afgifter, Assurance m. m.	—	200.00
Anskaffelser.	—	2,000.00

Ialt... Kr. 21,400.00

Heri fragaar:

Afgifter af Spande ... Kr. 12,300.00

Salg af Renovation... — 1,500.00

— 13,800.00

Samlet Udgift... Kr. 7,600.00

+ Pension..... — 300.00

Ialt... Kr. 7,900.00

Den samlede Udgift var i 1916—17: 6125 Kr., 1915—16: 5325 Kr., 1914—15: 4200 Kr. og 1913—14: 3600 Kr.

BRANDVÆSENET.

Byen har fast Brandvæsen med Brandinspektør L. Petry som Øverstbefalende. Ved »Væsenet« er ansat: Brandinspektøren, 1 Assistent, 3 Brandmestre og 1 Reservebrandmester, 1 Værkmester og 15 Brandsvende. Det hele koster Byen en 3000 Kr. aarlig, men siden »Casino«s Brand har vi heldigvis aldrig haft Lejlighed til at se Brandvæsenet lave »hurtig Udrykning«.

POLITIET.

Skønt Frederikshavn er en Søstad, der aarlig besøges af mange Tusinde Mennesker, er det dog en fredelig By. Der laves maaske lidt Halløj i Gaden

nu og da en Aftenstund, — men ellers er alt saamænd pænt, borgerligt roligt.

Hvis vi ikke har Svenskebesøg!

For det kan jo nok resultere i Festoptog og ikke helt nøgtern overvejet Handling og Tale!

Men det gaar godt — selv naar det gaar værst!

I disse Ufredens Aar har Politiet mere og mere faaet som Hovedopgave at administrere og udføre i Praksis de mange nye Lovforanstaltninger. I gamle Dage var en Politibetjents væsentligste Opgave at »patruillere«, holde Orden og Justits, eventuelt ved Hjælp af en kraftig Næve, bravt støttet af Morgenstjerne eller Politistav.

Men ogsaa paa dette Omraade har Tidens Udvikling skabt store Forændringer. Politiet er nu — især da i de mindre Byer — blevet kommunale Embeds- eller Bestillingsmænd, hvis væsentligste Arbejde ligger i Medhjælp ved Kommunens Forvaltning.

Og ikke mindst Krigsforvaltningen har medført denne Udvikling.

Rets- og Politivæsenet koster aarligt Byen 15—16,000 Kr., hvilken Udgift jo sikkert vokser med de stigende Priser paa alt muligt.

— — —
 Dette er naturligvis ikke en fuldstændig Redegørelse for, hvad Borgerne har faaet eller faar for deres Penge, men kun en Mundsmag. Den nærmere Oversigt herover findes i det gengivne Budget.

Derimod har Byen store Fremtidsopgaver, som burde røgtes, fordi de uløseligt hænger sammen med Byens Fremtidshistorie.

— Hvis en skønne Dag den paatænkte Færgesforbindelse med Norge bliver etableret, vil Følgen

nødvendigvis blive et Dobbeltspor gennem Jylland. Naar dette Spor føres ind i Byen, vil den Tids Myn- digheder og Regenter have én stor Opgave at løse, nemlig den: at forandre Jernbanens Indløbsretning. Som den nu løber langs Bugten har den lige siden Anlægget 1870—71 været en eneste stor Hæmsko for Byens naturlige Udvikling. Det er i mere end én

Frederikshavn ved Aftenstide.

Henseende en Géne, at Byen maa udvikle sig langs Kysten og kun har den lange, smalle Jordstrimmel mellem Banen og Havet. Gik Banen vinkelret ind i Byen, vilde den have alle Betingelser for at udvikle sig paa en anderledes fornuftig og praktisk Maade.

Et andet Fremtidsperspektiv, som maaske i Øje- blikket ingen — eller faa — ser Betydningen af, er Opfyldningen af de mægtige Fladvandsarealer, som

ligger baade Nord og Syd for Byen. Kragholmen og det vældige Flak her ud for, er, hvis det gennem Tiderne systematisk opfyldes, en mægtig Jordvinding for Byen.

Hvad om Byen købte Kragholmen??

Den Dag kommer nok, da man vil spejde langeligt efter hver Kvadrattomme Plads, der kan skabes ved Havnen.

Naa — dette skal ikke være en Profetiernes Bog.

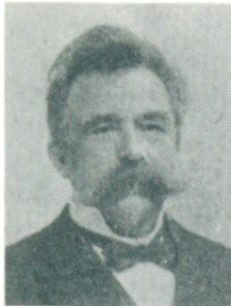
Men det skader jo ikke, efter at man har bevæget sig i Fortidens Hændelser, at kaste et Blik ud i Fremtiden, der forhaabentlig har mangan en smuk og rig Gave til vor lille, borgerlige By.

Anlægget i Frederikshavn.

Elius Andersen,
Sparekassedirektør.

P. M. Asp,
Fiskeeksportør.

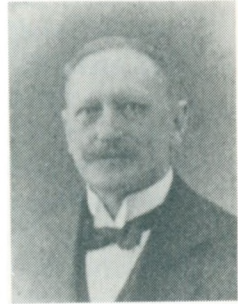
Svanholm-Christensen,
Redaktør.

Chr. Bandholm,
Fiskeeksportør.

Cloos Lorentzen,
Fiskeeksportør.

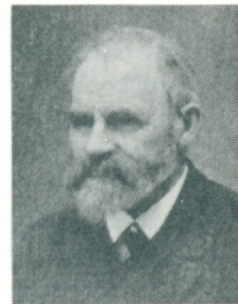
Victor Sørensen,
Købmand.

M. R. Mortensen,
Skibsbygger.

M. Birch,
Købmand.

Mortensen sen.,
Skibsbygger.

AF SILDENES SAGA.

Naar man gennempløjer gamle Dokumenter, der omhandler vort Fiskeri — og vi kan komme helt tilbage til gamle Saxo —, finder man uvægerlig Ordet Sild.

Der er mange andre Fiskenaavne, Navne, der kendetegner Datidens fornemste Fiskedelikatesser, men Sil-den er altid **Massef**isken.

I en gammel Beretning fra Hollændertiden fortælles, at »Silden kun stode saa tykt«, at man ikke for bare Sildekroppe kunde ro en Baad gennem Øresundet.

Gamle Claus Magnus har i sin Krønike gengivet et naivt Billede af Massefiskeri af Sild (1555), og de vældige Sildestimer har vakt en stor og berettiget Opsigt i Samtiden, hvad man kan maale ud af en saadan enkelt Kendsgerning, som at Claus Magnus ofrer den hele 4 — fire — Tegninger i sin Krønike, og at den endog findes omtalt som noget særligt for Danmark i »Neuw Jag und Weydwerck Buch« 1582, Sebastian-Münsters: *Cosmographia universalis*, Basel 1554, og Rumpolts: *Ein new Kochbuch*, 1581 (Frankfurt a. M.).

Frederikshavn har dog oplevet et Sildefiskeri, der er et rent Eventyr imod alle tidligere Beretninger om lignende Tilfælde.

Sent paa Efteraaret 1912 var de svenske Silde-

baadelaug som sædvanligt gaaet paa Efteraarsfiskeri, og i vort Farvand, nogle faa Mil tilsøs, traf man Sildestimer af rent eventyrlig Størrelse.

Det rygtedes naturligvis hurtigt, og hele den svenske Sildeflaade var øjeblikkeligt parat.

Uger igennem oplevede vi her i Staden bogstaveligt at vade i Sild, da Svenskerne bragte Silden hertil, hvorfra den videresendtes.

Om Aftenen, eller Eftermiddagen sent, var det en ejendommelig Oplevelse at se 3—400 brede, svenske Sildebaade stævne mod Havn.

Naar Mørket faldt over By og Hav, laa Kutterne i Havn, tætpakket, omtrent som de sølvglinsende Dyr.

Om Bord paa Kutterne tændtes Skibsblusset, og naar disse Hundreder af blafrende Flammer bredte et dunkelrødt Skær over Havnen, saa man Skikkelser bevæge sig i det dunkle Skær, som var det Spøgelse.

Baadene, baade Hovedbaaden og Lastbaaden, var overfyldt med Sild. Helt omkring Masten og overalt paa Dækket laa Dyrene; ikke et Hul var ledigt: overalt Sild og Sild.

Og Byen vadede i Sild.

Overalt, hvor man kom hen, laa Sildeskællene; disse smaa, blanke Tingester fortalte deres Historie; paa Havnen lugtede alt af Sild, i Byen talte alle om Sild!

Sild er godt!

Men man kan ogsaa faa for meget af det gode!

Og saadan gik det her.

De svenske Baade indkom med mægtige Laster, og paa Havnen opstabledes Bjerge af Sildekasser til at optage Fangsterne, men i Løbet af kort Tid var det umuligt at skaffe tilstrækkeligt Kassemateriale, og

saa gik man da til at — stuve Silden i Jernbanevogne. En Vogn kørtes ned til Baadene, den øverste Lem toges af, og saa hældtes de sølvglinsende Kroppe ud i Vognen.

Nede i Baaden stod 2—3 Mand i Lasten i Sild til midt paa Livet.

Silden skovledes i store »Tørvekurve« og hældtes derfra i Jernbanevognen.

Og om Natten afgik lange »Sildetog« herfra, Tog paa indtil 30 Vogne, svingende fulde af Sild.

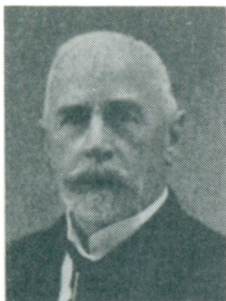
Den enorme Fangst trykkede naturligvis Prisen stærkt, endog saa stærkt, at man i Vinteren (Januar 1913) solgte Sild til 50 Øre pr. Kasse. I Krigsaarene gik disse Sildepriser jo imidlertid saa højt op, at der i Efteraaret 1916 solgtes Sild til 96 Kr. pr. Kasse.

Hvad der i hver Sæson er indgaaet af Sild, er det vanskeligt at faa nogen Idé om, men Omsætningen beløber sig til Millioner. Der var endogsaa i 1915 oprettet en hel ny Dampskibsrute Gøteborg—Frederikshavn — »Silderuten« —, hvor 2 Dampskibe daglig besørgede Transporten af mægtige Partier Sild. Dette Sildefiskeri, der har gentaget sig omend ikke i saa stor Udstrækning som det nævnte Aar, har naturligvis bragt store Summer til vor By, og i en Tid, hvor Havnelivet ellers var dødt, som Følge af Krigens Tryk, været af stor Betydning for alle de Mennesker, hvis daglige Dont er knyttet til Havnen.

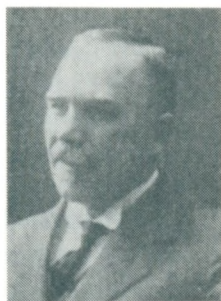
I Vinteren 1916—17 var Tilførslen af Sild ogsaa en lang Tid meget betydelig, omend ikke saa overvældende som 1912—13, men hvad der gav denne Sæson sit Særpræg, var de enorme Priser, der betales baade for Varen og Arbejdskraften. Vi har tidligere nævnt, at Prisen en Tid var oppe paa 96 Kr.

J. A. Svendsen,
Sanatorleejer.

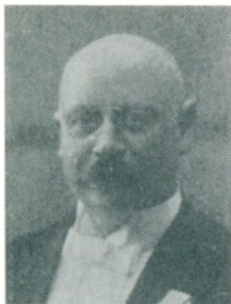
Ernst Jacobsen,
Konsul.

Aage Ingerslev,
Læge.

R. Olsen,
Købmand.

C. M. Jensen,
Postmester.

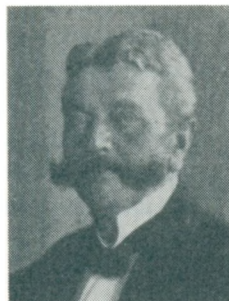
F. Houmøller,
Ingeniør.

N. C. Olesen,
Skomagermester.

M. Christensen,
Hotelejer.

G. C. M. Dorph,
Stationsforstander.

pr. Kasse Sild, men det var dog for intet at regne mod den Pris, der senere betaltes, og som var — 230 Kr. pr. Kasse. Men den Arbejds løn, der betaltes for Arbejdet med disse Sild, stod ogsaa i Forhold til Varens Pris. Der er tjent store Penge ved Sild i Vinter, og de, der har arbejdet hele Døgnet igennem — og det er ikke faa, der har udholdt den Hestekur —, har ogsaa kunnet tjene op mod 80—90 Kr. pr. Døgn. Det er en god Fortjeneste, men det førte ogsaa med sig, at alle »gik i Silden«. Naar om Aftenen eller sent paa Eftermiddagen de tungtlastede Sildebaade lagde til ved Kajerne, mødte et broget Selskab for at bakse med Silden. Der kom Dokarbejderen og Grovsmeden Side om Side med Malersvenden og Murerlærlingen. Alle vilde have Del i Guldfloppen — og fik det ogsaa.

I de Dage gik al Tale op i — bare Sild.

Og Byen oplevede igen dette, at alt drejede sig om Silden.

Naa — denne Epoke i Byens Historie er dog meget mere betydelig, end vi her paa kneben Plads kan skildre. Men den afgiver et interessant Stof til en lang Historie om »Sildeeventyret ved Frederikshavn«.

Desværre maa det indrømmes, at vore Fiskere ikke har været forberedt i tilstrækkelig Grad paa at modtage denne enorme Sildefangst. Vort Fiskeri, baade her ved Nordvandene og alle andre Steder undtagen paa Vestkysten, har været anlagt helt anderledes end det svenske Sildefiskeri. Svenskerne har i langt højere Grad udrustet store Baade med kraftige Motorer og — naturligvis — med de nødvendige Garn, Noterne, der er kostbare, men ogsaa giver et stort Udbytte. (Det er ikke i et enkelt Tilfælde, at en

Baads Fangst er løbet op til 25—30,000 Kr.). — I den sidste Tid har man dog ogsaa fra dansk Side begyndt at lægge Vægt paa dette Sildefiskeri, der med Tiden kan blive en uanet Indtægt for vore Fiskere — og for vor By.

Vor hjemlige Fiskerflaade, der for en stor Part gaar paa Vesterhavsfiskeri, bestaar efter Fiskeriinspektørens Opgivelse for 1917 af 203 Kuttere paa ialt ca. 4000 Bruttotons og med ialt 2151 H.K. i Motorerne, og er saaledes Danmarks største Fiskerflaade, og kun Helsingfors' kommer op paa Siden af den.

— Denne Flaade har med vor udmærkede Havn som Basis drevet et Fiskeri, der har bragt vor Bys Navn viden om Lande, men mange sammenstødende Forhold har gjort, at det lokale Fiskeri i de senere Aar har været i betydelig Nedgang. Hovedaarsagen hertil maa sikkert søges i Fiskebestandens Skiften. En overvejende Del af vor Flaade var de sidste Aar før Krigen næsten altid paa Fangst ved Esbjerg.

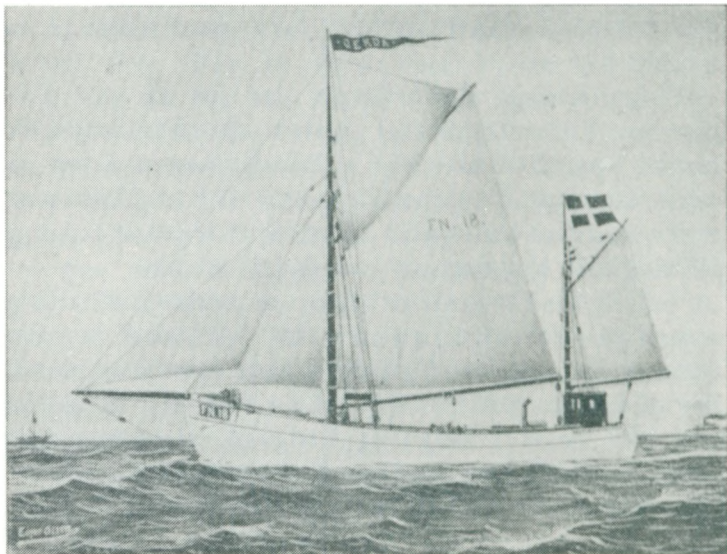
— — —

Fiskeriet har selvfølgelig paa mange Maader præget Byens Erhvervsliv, og der findes adskillige betydende Virksomheder, der udelukkende skylder Fiskeriet sin Tilblivelse eller Tilværelse.

I første Række kommer her Fiskerne og Eksportørerne.

Fiskeeksportør Joh. Thyrring, der er kendt over hele Landet, kom til Verden i Frederikshavn 1867 og har stadig været i intim Kontakt med Søen og dens Mænd, først i en Skibsmæglerforretning og senere med Fiskeeksporten. Siden 1893 driver Thyrring sin egen Forretning med Eksport af al Slags Fisk, og han har evnet at oparbejde sig en betydelig Virk-

somhed. Hans Medborgere har valgt Thyrring til Medlem af Byens Ligningskommission.

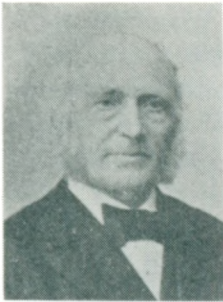
En af Joh. Thyrrings Baade.

Under Navnet Fiskeeksportforretningen »Kattegat« driver Eksportør Jul. Brønnum en ret omfattende en gros Forretning med alle Sæsonens Fiskearter.

Jul. Brønnums
Lager og Pakhus.

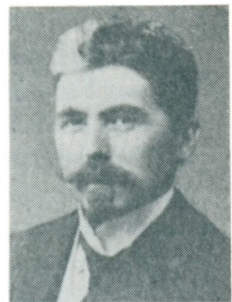
— Fiskeeksportør og Fiskerirheder H. Larsen er uddannet som Fisker. Nu er han Rheder for 8 Fiskekuttere paa fra 16 til 40 Tons. Han er Medlem af Bestyrelsen for det i 1916 nystiftede Aktieselskab »Dansk Havfiskeri«, hvis Aktiekapital andrager 350,000 Kr., og desuden driver han en ret

J. J. Knutzen, R.,
Bankdirektør.

C. Niemann,
Købmand.

H. A. Hald,
Skoleinspektør.

J. M. Undén,
Fabrikant.

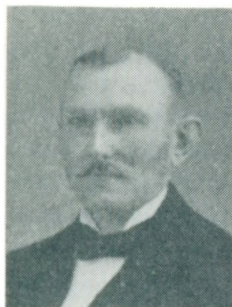
J. C. Christensen,
Mekaniker.

H. Bender,
Conditør.

Hans Sørensen,
Hotelbestyrer.

Joh. Thyrring,
Fiskeeksportør.]

Søren Bundgaard,
Urmager.

Danske Byer og deres Mænd.

stor Forretning med Eksport af alle Slags Saltvandsfisk. H. Larsen er født i Strandby 1878.

— En self made man, saavel indenfor Fiskeri-kredse som i selve Frederikshavn, er Chr. Bandholm, der er født 1866 i Frederikshavn. Efter at have lært som Fisker har han i 15 Aar sejlet med Fiskerbaade og driver sammen med sin Søn Hans Bandholm en betydelig Eksportforretning med Fisk. Chr. Bandholm er Medlem af Bestyrelsen for Fiskehandlerforeningen.

— Blandt Fiskeeksportforretningerne indtager Firmaet Asp en fremskudt Plads, og dets Navn er kendt Landet over. Forretningen startedes i Aaret 1884 under Navn af »Vendsyssel Fiskeeksportforretning«, og dets Indehavere var P. M. Asp og Chr. Mikkelsen. De to Kompagnoner drev — selv i vanskelige Tider — Forretningen op til at indtage en stærk Stilling i vort Erhvervsliv. Firmaets Hovedforretning er Salg af Fisk og Hummer i Ind- og Udland. I 1914 overtog Hr. Asp Forretningen under Firma »P. M. Asp, Vendsyssel Fiskeeksportforretnings Eftf.«, og nu 1. Jan. 1917 overtog Grosserer Asp selv Forretningen under eget Firmanavn.

Firmaet P. M. Asp nyder ikke alene megen Agtelse som Handelsfirma, men er kendt som en af vore fineste Fiskeforretninger.

Firmaets nuværende Indehaver, Hr. Asp, er en af Byens kendte Mænd. Han er født 1852 i Løkken, men kom her til Byen 3. Novbr. 1891. Han blev hurtigt en af Foregangsmændene i vort Handelsliv og blev blandt andet Medlem af Bankraadet for A/S Frederikshavns Bank, der stiftedes 6. Maj 1892, og han har uafbrudt ejet dette Hverv — og er forresten

den eneste levende af det første Bankraad —, indtil han 1915 udnævntes til Næstformand for Banken.

— Fiskehandler Cloos-Lorentzen, der er født 1857 i Nørre Næraa paa Fyn, har ogsaa i mange Aar drevet en stor Hummer- og Fiskeeksportforretning her i Byen og er anset for en meget dygtig Mand i sit Fag.

En af Eksportør P. M. Asp's Baade.

Men Hr. Lorentzen har desuden vist sin Interesse for almene Formaal. Hans Standsfæller har valgt ham til Formand for Fiskehandlerforeningen, og for et Par Aar siden blev han valgt til Formand for Grundejerforeningen, for hvilken han nærer megen Interesse. Hr. Lorentzen er ved sin vindende Personlighed afholdt af alle, der kender ham, og det vil sige saa godt som alle Frederikshavnere.

— Den store Fiskeriflaade, der er hjemmehørende i Frederikshavn, giver Beskæftigelse til mange flere Mennesker end selve Besætningerne. Der skal Proviant til og der skal foretages Reparationer og Nyanskaffelser. De mange Motorfartøjer har ogsaa hjulpet Motorindustrien frem, og selv om Frederikshavn ikke er ene om at levere disse moderne Kraftmaskiner, har det dog været medvirkende til i hvert Fald et Firmas Vækst, nemlig A/S Frederikshavns Jernstøberi & Maskinfabrik, Brødrene Houmøller, der grundlagdes i Aaret 1883 af Firmaets nuværende administrerende Direktør L. P. Houmøller og dennes Broder, Bankdirektør J. A. Houmøller, Holstebro. L. P. Houmøller er født i Grønheden Skole 1855. Han er udnævnt til Ridder af den norske St. Olavsorden.

Fra Begyndelsen beskæftigede man sig med Fabrikation af Handels- og Bygningsstøbegods, derunder Ovne, samt Fabrikation af almindelige Landbrugsmaskiner.

Faa Aar senere konstrueredes der af Firmaet en let og praktisk Type af Dampspil med opretstaaende Dampkedler, som i stor Udstrækning leveredes til danske Fiskefartøjer, og samtidig optoges Fabrikationen af Dampkedler, hvoraf der i Aarenes Løb er leveret mange, specielt til Mejerier.

I Aaret 1898 omdannes Firmaet til Aktieselskab med ovennævnte Firmanavn, med L. P. Houmøller som administrerende Direktør og med dets nuværende Bestyrelse, bestaaende af Direktør L. P. Houmøller, Bankdirektør J. A. Houmøller, Holstebro, Sparekassedirektør E. Andersen, Konsul E. Jacobsen og Fiskeeksportør P. M. Asp, af hvilke Sparekassedirektør E. Andersen er Bestyrelsens Formand.

A/S Frederikshavns Jernstøberi og Maskinfabrik.

Kontorinteriør.

Samtidig optoges Fabrikationen af Petroleums-motorer. Firmaets Motor »Alpha« er fra en beskeden Begyndelse naaet til at hæve sig til et solidt Renommé; saavel i Grønland som i Syd-Afrika, i Syd-Amerika som i Sibirien finder man »Alpha«-Motorerne i Virksomhed, og ikke mindst i Norge og Danmark kan Firmaet glæde sig over en rivende og voksende Efter-spørgsel efter dets velkendte Motorer.

Der fremstilles nu udelukkende Motorer og hvad dermed staar i Forbindelse, og der fremstilles omtrent daglig een Motor, hvis gennemsnitlige Størrelse stadig vokser. Fabriken beskæftiger nu 220 Arbejdere samt et betydeligt Antal Funktionærer, Tegnestue- og Kontorpersonale.

Mortensens Skibsbyggeri.

— Et Firma, der har endnu intimere Forbindelse med Fiskeriet, er Mortensens Skibs-

byggeri, der har Æren af at have bygget den første Fiskekutter af den saakaldte Højtype, som siden har vundet saa stor Udbredelse her hjemme. Modellen til denne første »Høj« opbevares paa Fiskeriforeningens Modelsamling; den var i 1909 udstillet paa Landsudstillingen i Aarhus og siden paa en Fiskeriudstilling i Sverige.

H. Mortensen er født i Bangsbostrand 1850; han begyndte for 15 Aar siden sammen med Sønnen M. R. Mortensen som Skibsbygger. Da Frederikshavns Havn blev færdig, flyttedes Mortensens Værft til sin nuværende Plads. Til Værftet hører en Op-

halingsbedding med 10 Fod Vand, og der kan have tre Fartøjer samtidig under Bygning. Elektrisk Drivkraft er installeret til Ophivning og Savværk. Værftet beskæftiger en Snes Arbejdere. M. R. Mortensen har lært i Frederikshavn og har uddannet sig videre i sit Fag paa Orlogsværftet i København.

— Skibsbygger C. Nielsen er født i Frederikshavn 1863, han er uddannet som Skibsbygger og har nu paa sit Værft 15 Mand i Arbejde, til Tider har han beskæftiget 45 Mand.

Hans Værft er særlig baseret paa Bygning af Fiskekuttere, men han gaar dog ikke af Vejen for større Arbejder, saaledes har han paa sit Værft bygget 4 Skonnerter.

Kirken i Frederikshavn.

Toldboden.

FORENINGSLIVET.

Der er naturligvis Grænser for Arten og Antallet af de Foreninger, en By af Frederikshavns Størrelse har. Men i Forhold til Bystørrelsen staar vi sikkert ikke tilbage.

Den Forening, der mest vedrører Bylivet, og som har den stærkeste Tilknytning til det største Antal Borgere, er — selvsagt — Borgerforeningen, hvis Udviklingshistorie ogsaa er den mest interessante, bl. a. fordi den indeholder en vis Bykulturhistorie.

Foreningen stiftedes 17. Januar 1854 efter at der flere Gange var holdt Møder om Sagen. Foreningen fik Navnet »Haandværkerforeningen«, som et Varsel om, at det var praktiske Interesser, den vilde varetage, medens det selskabelige skulde lades i Baggrunden.

Man faar nogle ret interessante Indtryk af Tidens Forhold, naar man hører, at Lovene meget alvorligt indskærper, at der i Lokalerne ikke maa spilles Hasard, ikke ryges, før Forhandlingerne er sluttede, ikke tales højt (— — det var dog allernaadigst tilladt at hviske i afsides Kroge — —) og at Hunde ikke maatte medtages til Møderne!!

Disse patriarkalske Forhold og Bestemmelser gav Foreningen en vis Værdighed, der medførte, at Medlemmerne tog deres Opgave med stor Alvor og Højtidelighed.

Afdøde Redaktør M. Vogelius var Formand, men Maler Blicher, Næstformanden, var aabenbart Foreningens mest idérige Hoved. Han undfangede straks Planen om et Bibliothek og foreslog at indsætte i Sparekassen 25 à 30 Rdl., som kun i yderste Nød maatte bruges til andet end Køb af Bøger. I Lokalet skulde ophænges en Sparebøsse, og en 4-Skillings Subskription skulde oprettes. De to første Forslag »billigedes«, men det tredje »stilledes i Bero af de mødte«. Blicher havde dog mange flere Idéer — og de skaffede bravt med Skillinger i den unge Forenings Kasse. Han foreslog først og fremmest — han har aabenbart været en Del forud for sin Tid — at afholde en Bazar til Fordel for Foreningen. Det gik virkelig ogsaa igennem, og Bazaren afholdtes 17. og 18. Januar 1855 i Købmand Mørchs Lokale og gav det, efter Tidens Forhold, smukke Resultat: 329 Rdl. 4 Sk. i Overskud.

Sidst i Februar afholdtes den første ordinære Generalforsamling, og Bestyrelsen kunde da meddele den glædelige Kendsgerning, at Foreningen havde 77 Medlemmer og 153 Rdl. 15 Sk. i Formue foruden Bazarens Overskud.

Og da der saaledes er den bedste Udsigt for Foreningens Fremtid, faar Blicher straks Blod paa Tanden, og det ene Forslag efter det andet ser Lyset ved hans Hjælp. Han faar vedtaget en Sygeforsikring paa 25 Rdl., men er ikke nær saa heldig med et Forslag om en »Ligkasse«. Dette Forslag nedsables. Han er imidlertid ikke forknyt. Han foreslaar og faar oprettet en Søndagsskole for Haandværkerlærlinge — en god og fremsynet Idé —, som imidlertid næste Aar (1858) helt dør hen, da »Tilslutningen var altfor

Chr. Thomsen,
Slagtermester.

C. M. Thomsen,
Handelsgartner.

A. Krogh,
Skrædermester.

C. Andersen,
Tricotagehandler.

A. H. Barkholt,
Købmand.

W. Qvist,
Snedkermester.

E. I. Rosleff,
Isenkræmmer.

J. C. Dalgaard,
Hote'ejer.

L. M. Spliid,
Fabrikant.

ringe«. Men Blicher tumler stadig med sin Yndlingsidé: Haandværkerforeningen skal være en Støtte for Haandværkerne. Saa faar han sat under Debat, hvordan de smaa Haandværkere (»i disse næringsløse og pengeknappe Tider bedst skal sautenere (opretholde) deres Stilling«) — og (»paa hvilken Maade skal Foreningen bedst komme sine pekuniært daarligt stillede Medlemmer til Hjælp«).

Han faar vedtaget, at Bestyrelsen skal henvende sig til et Par af Mestrene i hvert Haandværksfag og faa dem til at forlange deres Arbejde kontant betalt. Og han foreslaar, at Bestyrelsen faar Ret til at yde Kaution for 100 Rdl. til trængende Medlemmer. Dette forkaster Generalforsamlingen, der i Stedet for vedtager, at der af Midlerne kan udbetales 3 Portioner à 50 Rdl. som Laan, naar »tilstrækkelig Sikkerhed haves«. Noget senere fremkommer Forslag om at bygge en Ejendom, men da det oplyses, at Huset vil koste 1994 Rdl. og Jorden 500 Rdl., gaar Sagen ganske stille ud af Foreningens Historie.

Imidlertid bliver der 1859 oprettet en Sygekasse, men enten er man kørt træet eller ogsaa har andre Forhold gjort sig gældende, — thi 1862 er Medlems-tallet gaaet ned til 29, det laveste, det nogensinde har været, og man begynder nu at spekulere paa at gøre noget for Byen, og et lyst Hoved — (var det igen Blicher?) — faar den Idé, at man skal afholde en Industriudstilling.

Idéen var sublim — her i Byen!

Men den gik virkelig igennem, især da Staten lovede at yde Halvdelen af det nødvendige Beløb. Saa startes da Udstillingen for Frederikshavn med Deltagelse fra Hjørring, Skagen og Sæby, og afholdtes

15.—22. Novbr. 1862. I Foreningens Papirer og Protokoller er intet meddelt om Udstillingens Forløb eller økonomiske Resultat, men maaske hænger det sammen med, at Udstillingen grænser op mod Ufredsaarene omkring 64, og da et Udstillingsregnskab altid bliver et Aars Tid gammelt, før det kan afsluttes, er man ved den Tid naaet ind i Urolighedernes Begyndelse og har glemt Udstillingens Sager. I det hele taget kølnes Interessen for Foreningen, og i Foraaret 1863 ligger den ganske død.

Af dens Aske opstaar senere som en Fugl Phønix den nuværende Borgerforening.

Dødsperioden varede fra 14. Maj 1863 til 11. Decbr. 1864. Paa denne sidste Dag afholdes et Møde, hvor Blicher opfordrer til Gendannelse af Foreningen. Dette sker ogsaa 8. Jan. 1865, men rigtignok saadan, at Haandværkerforeningen kendes død og magtesløs og efterfølges af Borgerforeningen.

Nu kommer der Liv i Sagerne.

Formuen vokser med Medlemstallet, og den værnes ved Bestemmelsen om, at den skal være urørt, indtil den er naaet til 2500 Kr. Dog fik Bestyrelsen Ret til at udbetale »temporære Understøttelser«, som imidlertid ikke maatte overstige $\frac{1}{3}$ af Kontingentet.

Hermed er Foreningen kommen ind i den Plan, som siden er fulgt til Gavn og Hjælp for mangen gammel Borger og Borgerinde, idet Foreningens væsentligste Formaal nu gaar over til at blive en Støtte og Hjælp for gamle Borgere. Og i den Retning har Foreningen ydet et Arbejde, der ikke højt nok kan paaskønnes. Om denne Understøttelsestanke kan føres tilbage til en bestemt Mand, er det umuligt at paavise nu, men efter alt at dømme er det Maler

Blicher, der først har faaet denne udmærkede Idé. — 9. Febr. 1867 fremlægges Forslag om, at naar Foreningen ejer 2500 Rdl., oprettes 4 Legater à 25 Rdl., og Forslaget faar »kongelig Konfirmation«. 24. Novbr. 1870 er de 2500 Rdl. naaet, men Gang paa Gang udvides Legaterne, saa at Foreningen i 1915 kunde uddele 1700 Kr. i Legatportioner à 50 og 25 Kr. Desuden sikrede Foreningen noget af sin Kapital ved 29. Juni 1894 at købe den gl. Borgerskole for 12,200 Kr. og udleje den til Beboelse. Imidlertid solgtes Ejendommen 8. Febr. 1917 for 31,000 Kr.

— Der har altid været en vis »Stil« over Borgerforeningen. Grunden er vel den, at Frederikshavneren af Naturen er konservativ.

Det nedarvede bliver til uskreven Lov!

Og Byens ældste Fædre var jo Foreningens ledende Mænd.

Det er ikke saadan at forstaa, at Borgerforeningen er »stiv«.

Tværtimod! Den samler alle i Staden, og intet Sted befinder man sig saa, vel som dér, blandt Borgerne. — En Person har, og vistnok i særlig Grad, bidraget til at holde den gamle Tradition og Nimbus vedlige.

Det er »den Jourhavende«.

Dette mystiske Ord dækker over Begrebet: Ordenspoliti.

Den Jourhavende er — efter Tur — et af Bestyrelsens Medlemmer, der skal give Møde ved de ugentlige Mødeaftener for at være til Hjælp, Trøst og Opmuntring for de menige Medlemmer, der er mødt for at vederkvæge sig ved en stille L'hombre eller trekantet Whist — hvor Tavsheden ikke er trykkende!

— Maa jeg om en Jourhavende fortælle en lille Historie?

Nu ser man aldrig noget til Foreningens »Klageprotokol«. Den er for os Nutidsmennesker et ukendt, mystisk Papir.

Men i de gode, gamle Dage havde man — saa ufatteligt det end lyder — Lov til at klage over Bestyrelsen.

Og det skete endda ikke saa sjældent.

Den ofte omtalte Blicher var en Tid Jourhavende, men skønt han mødte præcist og parat til at yde al ønskelig Trøst og Husvælelse — mødte der aldrig et eneste Medlem.

Den »arme Mand« skrev da i Klageprotokollen en rent ud »fortvivlet Klage« over de usselige Medlemmer, der ikke engang gad møde.

Saa blev han fritaget for sit Hverv som Jourhavende.

Men da han næste Mødeaften — det var lige efter Nytaar — som ganske gement Medlem møder i Lokalet, var der hverken Medlemmer eller Jourhavende tilstede.

Til Jourhavende var paa dette Tidspunkt Tømrer Kahlen valgt, og Blicher skriver nu i Klageprotokollen: »Jeg var mødt i Foreningen for at hilse paa den Jourhavende og ønske ham glædeligt Nytaar, men han fandtes ikke«.

Da Kahlen saa denne Stikpille, blev han naturligvis gnaven og svarede i Protokollen: »Da jeg kender Hr. Blichers Spydigheder, beder jeg mig fritaget for dem for Eftertiden. Hilsende Hr. Blicher glædeligt Nytaar, Kahlen«.

Naa, det var kun en af de smaa »Kampe«.

De to haardeste »Kampe« stod om Foreningens Flytning fra »Aftenstjernen« til »Hoffmann«, samt om Bestyrelsens Udvidelse med 2 Medlemmer og en mere tidssvarende Valgmaade. Det første »Slag« vandt Oppositionen 1912 med 71 Stemmer, men det sidste tabtes 1914 med 51.

Nu, omkring Foreningens halve Hundredaar, lever den i Fred og Ro, agtet og elsket af enhver god Frederikshavns Borger og til Støtte og Hjælp for mangen gammel Mand og Kvinde. Dens nuværende Formand er Blikkenslagermester, Brandinspektør Ludvig Petry, en Søn af Foreningens tidligere (femte) Formand.

— Ved Siden af Borgerforeningens understøttende Virksomhed har Haandværkerforeningen været en udmærket — og til sine Tider kraftig — Stødpude for Haandværkerstanden og dens Interesser. Foreningen oprettedes 29. Decbr. 1882, og Formaalet var selvfølgelig at støtte og fremhjælpe Haandværkerstanden. Mærkeligt nok indeholder Foreningens Bøger ikke et Ord om Foreningens Stiftelse, Formaal eller Love, men kun nogle ret ligegyldige Meddelelser om Medlemsmøder¹⁾. Men Formaalet var godt nok, og i Aarenes Løb har Foreningen udrettet meget til Gavn for Standen.

3. Maj 1884 vedtog man at afholde en Industriudstilling paa Betingelse af, at Borgerforeningen og

¹⁾ Dog — midt i disse kedelige Meddelelser træffer vi paa følgende morsomme »Protokoltilførsel« 12. Febr. 1883: »Det blev strængt paabudt ikke at medtage Hunde ved Møderne«. Man mindes den samme Bestemmelse i Borgerforeningen! Det har aabenbart været slemt med Hunde i Frederikshavn paa de Tider.

Haandværkerforeningen indgaar fuldt Fællesskab angaaende Udgifter, Indtægter og eventuelt Underskud, der »dog saa vidt muligt ikke maa overstige 300 Kr. for hver Forening«.

Man skulde synes, en saadan Udstilling maatte gøre Tidsskel ikke alene i Byens Historie, men i Særdeleshed i Foreningens Historie. Men den er slet ikke omtalt, før man i Decbr. 1886 pludselig ser i Forhandlingsprotokollen en Fodnote af følgende Indhold: »En Industriudstilling afholdtes i Dagene 22. til 29. Marts 1885, hvortil Kommunekassen gav 500, Sparekassen 200 Kr. Udstillingen var besøgt af 6000 Mennesker. En Bortlodning af Genstande, købt af Udstillerne, fandt Sted. Der solgtes Lodsedler for 1341 Kr. Indtægten var kun 100 Kr., der gaves til den ny Asylbygning«.

I Aarenes Løb har Foreningen i mange Tilfælde værnet om Haandværkernes Interesser, hvadenten det gjaldt at optræde overfor Købmænd, der uden Ret og Adkomst solgte Haandværkervarer, eller det gjaldt at værne Standen overfor manglende Udbydelse af Arbejder. Men ogsaa Medlemmerne har direkte funden økonomisk Støtte i Foreningens Sygekasse og Begravelseskasse.

Naturligvis afholdt Foreningen ogsaa Svendepøver og havde engang den Glæde at kunne uddele en Broncemedaille til en særlig dygtig Svend.

Foreningen optog forresten i 1890 vor berømte Landsmand, Generalkonsul H. Pontoppidan i Hamborg til Æresmedlem. Det var forøvrigt paa Initiativ af Frederikshavns Haandværkerforening, at det jyske Haandværk ved Pontoppidans 50 Aars Købmands-Jubilæum sendte den fortjente danske Patriot en

kunstnerisk udstyret Takadresse for hans utrættelige Arbejde og Omsorg for alt, hvad dansk var.

For Aftenskolesagen har Foreningen trods smaa Forhold udført et Arbejde, som ikke maa undervurderes. I sin Tid, hvor det var vanskeligt at holde en Haandværkerkraftenskole oppe, har Foreningen ofret meget herpaa, og det var ogsaa Haandværkerforeningen, der i 1891 afholdt en Bazar, hvis Overskud, 8000 Kr., gik til den tekniske Skoles Bygning.

Og endelig 1916 afholdtes den store Jubilæumsbazar, der gav over 11,000 Kr. til Foreningens Byggefond.

Haandværkerforeningen er den Dag i Dag en af Byens mest levende Foreninger, der med aarvaagen Interesse følger Haandværkerstandens Udvikling og de fælles Maal. Dens Formand er Byraadsmedlem, Malermester J. Hassing.

— Frederikshavns Handelsforening er stiftet 11. Maj 1883, vistnok væsentlig paa Initiativ af Konsul C. L. Cloos, der blev Foreningens første Formand og første Æresmedlem, da Foreningen fejrede sit 25-Aars Jubilæum. Foreningen stiftedes med 19 Medlemmer, hvoraf en, Manufakturhandler David Holm, stadig er Medlem og har siddet i Bestyrelsen fra 1893 til 1911. Foreningen har nu 55 Medlemmer.

1897 oprettede Foreningen en Aftenskole for Handelselever. Skolen arbejder med 3-aarigt Vinterkursus efter den af »Provinshandlerforeningernes Skoleudvalg« udstedte Normalplan. Skolens Forstander er siden 1902 Lærer H. V. Thiesen.

Foreningens Formand, Konsul Christian Cloos, indtog Formandspladsen 1893, og ved ham har Foreningen faaet en vis Position, bl. a. fordi Konsul Cloos

som bekendt er Formand for de jydsk Handelsforeninger og iøvrigt m. H. t. Trafikspørgsmaal en Kapacitet, der altid høres.

— Det broderlige Skydelaug, der stiftedes 1852, byder kun paa Skydning, men dens store Fugleskydning, der varer 2—3 Dage, er en ren Fest for hele Byen. Fugleskydningen er naturligvis Hoved-

Bangsbo Møllehus.

begivenheden indenfor Foreningen, men for selve de aktive Medlemmer er Præmieskydningerne sikkert ligesaa tiltrækkende. Foreningens Formand er Vinhandler Emil Rasmussen.

— Klubben, der stiftedes 1858, var oprindelig meget eksklusiv; her samledes alt, hvad Byen bød af »Selskab«, men Tiderne har forandret dette Forhold, især efter at Borgerforeningen i Virkeligheden er bleven den, der samler alle Borgerne; nu er Klubben

en ganske almindelig selskabelig Forening, hvis væsentligste Formaal er Afholdelsen af gode Koncerter. Det egentlige Klubliv, som kendetegnede en vis Periode i forrige Aarhundrede, er jo nu ganske uddøet. Klubbens nuværende Formand er Direktør Chr. Snell.

— Turistforeningen har ført en mærkelig stille Tilværelse. Ikke saaledes at forstaa, at den intet har udrettet. Tværtimod! Men den har aldrig gjort Reklame for sig selv, — skønt den i egentligste Forstand er en Reklameforening. Den er udelukkende skabt af Mægler Harald Christensens Initiativ og stiftedes af ham 1906. Trods sit stilfærdige Liv har Foreningen dog udrettet adskilligt godt. Den har saaledes med sine Midler deltaget i Udgifter til Byens Forskønnelse, har opsat Bænke hist og her ved Promenade eller Anlæg, har bygget Bakkepavillonen ved Vandværket og anlagt Gangen til Pikkerbakkens Top. Mægler H. Christensen, der gennem alle Aar var selvskreven Formand, har ikke mindst gennem denne Forening udrettet meget godt for sin By.

— Skytteforeningens Oprettelse var naturligvis et Udslag af Begivenhederne i vort Folkeliv i 80'erne. Særlig ivrig for Foreningens Oprettelse var Landinspektør Em. Nielsen, der ogsaa fik Foreningen stiftet 25. Maj 1888. Foreningen ejer nu sin egen moderne Skydepavillon ude paa Fælleden. Siden 1895 har Fuldmægtig J. C. Jensen været Formand.

— Forsvarsbrødrene, der tæller 170 Medlemmer, stiftedes 13. Marts 1892, og fejrer saaledes i disse Tider sin 25-aarige Fødselsdag. Den har foruden at være et kammeratligt Tilknytningspunkt været en god Hjælper i mange Tilfælde, da Medlemmerne har

baade en Sygekasse og en Begravelseskasse. Formanden er Vinhandler Emil Rasmussen.

— Musikforeningen har udrettet et meget værdifuldt Kulturarbejde her i Byen. Oprindeligt dyrkede man den gode Musik paa den Maade, at nogle Borgere sluttede sig sammen og garanterede for det Beløb, der skulde til for at faa denne eller hin Kunstner hertil for at give Koncert.

Det blev imidlertid altid en dyr Fornøjelse, da der saa godt som aldrig solgtes tilstrækkeligt med Billetter; men da Skoleinspektør H. A. Hald kom her til Byen og levende interesserede sig for Musikken, blev disse »Abonnementskonserter« hurtigt afløst af »Kammermusikforeningen«, der har budt sine ca. 300 Medlemmer den lødigste og bedste Tonekunst, der kan skaffes for Penge. Skoleinspektør Hald er stadig Foreningens utrættelige Formand.

— Folkebibliotheket skylder egentlig ogsaa Skoleinspektør Hald sin Tilblivelse. Det var i hvert Tilfælde Hr. Hald, der førte Tanken ud i Livet i Marts 1912. Til Bibliotheket, der rummer ca. 2500 Bind, er knyttet en offentlig tilgængelig Læsestue med en Mængde Blade, Bøger og et værdifuldt Haandbibliothek, — og Bibliothekets Fædre har den Glæde at se, at Aar for Aar benyttes baade Læsestue og Udlaan i større og større Udstrækning.

BYEN OG EGNEN.

Det gamle Fladstrand, »Klyngerne«, er egentlig det mest interessante i hele Byen. Ikke fordi det rummer historiske Bygninger eller Bygninger af arkitektonisk Skønhed — tværtimod.

Husene er lave og uanselige — men pillent rene og velholdte.

Men fordi man her har en velbevaret Illustration til det gamle Fladstrand.

I disse korte Gader med deres toppede Brolægning, de smaa, lave Huse med de bitte, firkantede Ruder, har levet de Slægter, som skabte Fiskerbyen Fladstrand.

Naturligvis vender alle Gaderne ned til Havet — derfra kom jo det daglige Livs Behov. Havet var Byens Liv og Trivsel — derfor vendte man altid Front til »den blaa Ko«.

Disse »Klynger« fortæller en egen stiltfærdig Historie om hine fjerne Tiders smaa Forhold, om det stiltfærdige Byliv — hvis man i det hele taget kan tale om et saadant —, og hele den gamle Tids Aand hviler endnu over de lave Huse og de snævre Gader og Gyder.

De er den Dag i Dag Idyllen i Frederikshavn!

— — —

Fra Frederikshavn er der regelmæssig Rutefart til Norge og Sverige, og der gaar en stadig Strøm af

rejsende gennem Byen, der bl. a. ogsaa af denne Grund har forholdsvis mange Hoteller.

Hotel »Dania« er Frederikshavns ældste Hotel. Det er bekendt for sine gamle, haandudskaarne Døre og Paneler og for sin gamle, smukke Have.

I Hotellets Annaler er antegnet, at Hans Majestæt Kongen, Hertugen af Abruzzerne og flere andre fyrstelige Gæster har besøgt Hotellet.

I ret forstaaelig Ærbødighed for Danmarks største Lyriker, Holger Drachmans Minde, viser Hotellet

Hotel »Dania«s Restaurant og Have.

med Stolthed en Seng, den berømte Digter under sine mange Ophold paa Hotel »Dania« har benyttet.

Hvornaar Hotellet er bygget, kendes ikke med Vished, men det eksisterede i hvert Fald i 1808, og fra den Tid stammer de sjældne og stilfulde ud-skaarne Døre og Paneler.

Den nuværende Ejer, M. Christensen, er født i 1875, han har lært paa Hotel »Randers« i Randers og paa store Hoteller i Udlandet. Med Pietet hævder Hotelejer Christensen Hotellets gamle, ærefulde Traditioner.

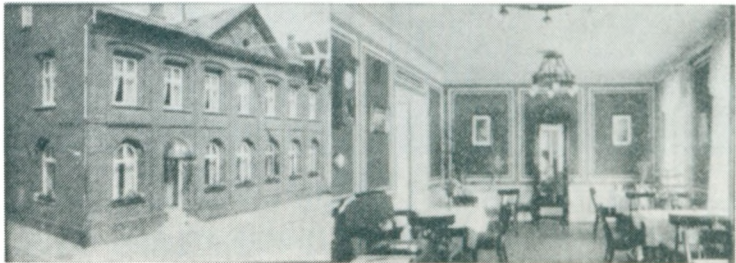
Byens største Hotel er Hoffmanns Hotel,

der ledes af J. C. Dalgaard. Hotellet er udstyret med al moderne Komfort, og foruden det hertil hørende Udstyr har Hotellet en stor Automobilgarage m. m., saa selv den mest kræse Turist kan føle sig vel tilpas ved at bo paa »Hoffmann«.

Hoffmanns Hotel.

Blandt de nyere Hoteller skal vi nævne Missions- og Afholdshotellet, der ved sin stilfærdige, hjemlige Hygge og Anretning faar Gæsterne til at føle sig godt tilpas. Hotellet ledes af Hans Sørensen.

Fra Missions- og Afholdshotellet.

Tæt udenfor Frederikshavn ligger Frydenstrand Badesanatorium.

Navnet »Frydenstrand« klinger af Friskhed, Klarhed og Glæde, der er Festklang i Navnet, og det staar i Bevidstheden som selve Sundhedens Kilde; men her henter da ogsaa en stedse, større Skare nedbrudte Mennesker Helbred og Kræfter til med fornyet Mod at tage op det daglige Arbejde i Kampen for Udkommet.

**Fra Frydenstrand
Kuranstalt.**

Fiskeeksportør Hans Larsens Pakkeri.

Frydenstrand Badesanatorium ligger paa den mest ideelle Plads, som nogen Lægeautoritet kan tænke sig. Let og bekvem Adgang til Jernbane og Havn, et Stenkast fra den herligste, solbeskinnede Strand, med saa prægtige Omgivelser, som findes noget Steds. — Bøge- og Granskov, høje Bakker, dybe Dale, karakteristiske Hedeformationer, vilde, forrevne Klitpartier, skinnende hvid Strand og et farverigt Hav.

Omkring Sanatoriets høje, hvide Hovedbygning, der ses langt ude fra Havet, ligger ca. 4 ha Land i Have- og Parkanlæg. Her har Sanatoriegæsterne fri og uhindret Adgang, og her findes prægtige Sports- og Legepladser.

Kurbehandlingen er bygget paa den fysikalsk-diætiske Helbredelsesmetode, der søger at gøre en for standig og videnskabelig Anvendelse af Naturens kraftige og virksomme Hjælpemidler. Moderne Lys behandling med Sol og Elektricitet, som Lyskilder, Luftkur, Vandbehandling, diætisk Behandling, elektrisk Behandling, Massage og Sygegymnastik er de Midler, som Frydenstrand Badesanatorium med Held anvender, og som har gjort det til en kendt og skattet Helbredelses- og Rekreationsanstalt.

— — —

Men vi maa lidt udenfor Byen for at se paa Omgivelserne.

En Cykletur ud ad Sæbyvejen en Sommermorgen er i alle Henseender en sand Fornøjelse.

Kommen vel udenfor Byen, kører man i den dejligste Allé med brede Kroner ludende ud over Vejen, og foran sig har man de høje, lyngklædte Bakker. Ude i Nærheden af den gamle Vandmølle, kører vi ind over Marken ned til »Møllehuset«, en idyllisk

Plet, som alle Frederikshavnere elsker. Den var i sin Tid en gammel Møllegaard, men Kommunen købte den og lod den omdanne til et Udflugtssted.

Er vi kommen til »Møllehuset«, maa vi ogsaa op paa »Pikkerbakken«.

Det kniber maaske at komme saa højt tilvejs — 71 Meter — men det gaar — og Umagen belønnes.

Thi her fra »Pikkerbakken«s Top har man — især i klart Vejr — den herligste Udsigt. Man kan se ind over Læsø, helt op til Skagens Fyr, og for Eens Fod breder Frederikshavn malerisk sin Bue, rammet af det friske, blaa Hav.

Her kan man sidde i Timevis uden at trættes af den enestaaende Udsigt. »Pikkerbakken« er i 1911 skænket Byen af 3 Privatmænd, og paa dens Top ligger en mægtig Granitsten, hvori Kong Frederik VIII's egenhændigt paaskrevne Navnetræk er nedhugget.

— — Fra dette herlige Udsigtspunkt kører vi en Tur til Vandværket, der ligger lunt gemt imellem de lyngdækte, 63 m høje, Fladebakker.

Her kan man tilbringe en fredfyldt Sommereftermiddag i den jomfruelige Naturs Skød.

Her er alt, hvad Hjertet begærer, Bakkernes brede Buer er dækket enten med bredkronede Bøge, lysebrun Lyng eller bredbladede Bregner.

Og Skovbækken risler mellem Sten og gule Engblommer. — — —

Og Tiden gaar som en Drøm. . . .

Men endnu en Udflugt maa De med til — saa skal De slippe.

Og det er ikke mindst Frederikshavnerne, der skal ruskes ud, for der er næppe flere end et lille

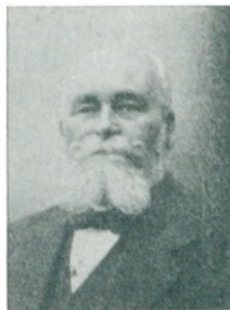
Dusin af dem, der nogensinde har været paa denne Tur.

P. Leismann,
Fiskeeksportør.

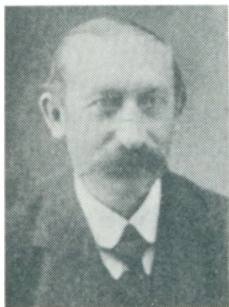
C. Svenning-Petersen,
Fabrikant.

L. Petry,
Blikkenslager.

Og den er dog den vidunderligste Udflygt, vor Omegn byder paa.

Fra Møllehusvejen efter Vandværket drejer vi af

Smilow Sørensen,
Købmand.

Peter Kordt,
Manufakturhandler.

Karl L. Jensen,
Cigarhandler.

ned forbi »Bangsbo« og kører ud over Engene ved Foden af flade Bakker. Her kører man flere km som i Bunden af en Jættegryde, indtil man kommer

ud paa de rigtige Bakkeveje. Og her paa Toppen af en Bakke lader vi Hestene puste ud — og ser os lidt om.

Mægtige, runde Bakker kranser hele Horisonten — og saa langt Øjet rækker ser man bølgende Kornagre paa Bakkernes Hæld.

Og mellem Bakkerne snor sig Vejene som tynde, lyse Striber.

Forbi Understed Skole, gennem Byen, kører vi, indtil vi paa en Bakkekam med et Ryk holder Hestene an.

Thi om os breder sig det ejendommeligste Panorama.

Vi ser fra denne Bakke ud over det samme Landskab som før — men vi er kommen oven over det — og mod Øst ligger Havet, vuggende i langelige Dønninger.

Vi ser helt ind over Øen Læsø, over Frederikshavn, Aalbækbugten og helt ind i Skagen.

Men køр selv op paa Bakketoppen — det er meget bedre selv at opleve Synet end at se det beskrevet med fattige Ord!

— — Det foranstaaende er kun en Mundsmag paa Frederikshavns Historie, spredte Træk, altfor lidt uddybede, men et Rids, som viser Gangen i Byens Udvikling.

— — Og fra den sidste Udflugt til Bakkerne vender vi hjem til Byen, glade ved at vie den vort Arbejde og vore Kræfter, til Gavn for den, for os selv, og for Slægterne, der kommer.

ERHVERVSLIVET.

Naturligvis er Byens Forretningsliv stærkt mærket af Tilknytning til Søens Liv. Mange store Forretninger er knyttet udelukkende eller hovedsagelig til Handel paa Søen, og forresten er alle Byens Borgere paa en eller anden Maade afhængig af Søen.

Der er som tidligere nævnt først Fiskeeksportørerne, og her indtager Firmaet A. og E. Wilhelmsen ubestridt Førstepladsen.

Forretningen, der er Byens ældste i den Branche, oprettedes 1869 af Fiskehandler A. Wilhelmsen, der drev en efter Tidens Forhold stor Eksportforretning paa Provinsen, — — det var i disse primitive Tider, hvor Skagboerne maatte køre deres Fisk hertil. 1892 slog Wilhelmsen ind paa Hummereksperten paa Tyskland, Østrig, Ungarn, Svejts, Holland og flere Lande, og det er nu langt Skandinaviens betydeligste Forretning i Hummer.

Grundlæggeren drev Forretningen til sin Død (1909) med Hjælp af sine 4 Sønner (hvoraf nu Oscar W. har egen Forretning i Esbjerg og Christian W. er Indehaver af Firmaet Struer-Mikkelsen i samme By). Fra 1909—13 overtoges Firmaet af Brødrene Engelhardt og Christian W. og 1913 af de nuværende Indehavere, Arthur og Engelhardt Wilhelmsen. 1909 tilkøbtes Firmaet J. P. Kongsbæk.

Naturligvis har et saadant Firma en Mængde

Filialer og Opkøbere, og i 1912 optog det ogsaa Sildeeksporten. Wilhelmssens Forretning har Kunder utallige Steder i Europa og er vor Bys mest omspændende Forretning.

I 1883 erhvervede det ansete Firma Sølvmedaille for fortrinlig Nedpakning af Fisk.

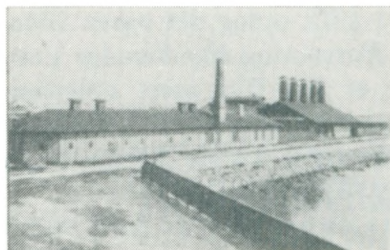
Fiskeeksportør P. Leismann, der er født 1872 i Frederikshavn, driver ligeledes en ret stor Fiskeeksport og er desuden Rheder for flere Fiskerifartøjer. I det hele taget findes der talrige Fiskeeksportører i Byen, og heraf har vi allerede omtalt en Del under det Kapitel, der omhandler Sildens Saga

Eksportslagteriets Konservesfabrik.

Blandt de Forretninger, der betyder meget for Byen, er ogsaa Frederikshavns Eksportslagteri, der oprettedes 1901. I mange Aar førte det en stærk Kamp for Tilværelsen, men da Hr. Chr. Snell 1. Oktober 1913 overtog Direktionen, kom der hurtigt Skub i Sagerne, ja endog saa hurtigt, at Slagteriet i 1916 havde en Omsætning paa $3\frac{1}{2}$ Mill. Kr., der naturligvis afsatte et betydeligt Overskud, saa Slagteriet (der ogsaa driver Konservesfabriken) nu er fuldt udbetalt.

Hr. Snell, der er Typen paa en moderne, energisk Forretningsmand, er født i Nykøbing M. 1883, har frekventeret Grüners Handelsakademi og blev, efter at have været Bogholder paa Slagteriet, dets Direktør

Frederikshavns Eksportslagteri.

termester og Eksportør Niels Thomsen, født 1845 i Voldstrup og oprettede Forretningen her 1871. Den drives stadig som Hjemmeslagteri og Kreatureksport.

Hr. Thomsen var i en Aarække Formand for Slagtermesterforeningen og Medstifter af Slagteriet »Vendsyssel«,

Eksportslagteriet »Vendsyssel«.

1913. Hr. Snell er bl. a. Formand for Voldgiften i Tvistigheder i Handel med Husdyr.

— En anden Eksportforretning, der oven i Købet er Vendsyssels ældste aktive Forretning, indehaves af Slag-

Interiør fra Eksportslagteriet.

teriet »Vendsyssel«, hvoraf han endnu er interesseret Parthaver.

Chr. Thomsen, der er en af Byens nuværende ældste Slagtermestre, født 1849 i Elling, har ned-

lagt sin Slagterforretning, efter at have drevet den i 45 Aar. Er nu Formand for Vendsyssel Eksportslagteri og Bestyrelsesmedlem i Frederikshavns Bank.

Hr. Thomsen driver nu en betydelig Kreatureksport.

— Gaar vi en Tur ned gennem Byen, træffer vi mange Butiker, der stærkt understreger det pulserende Liv i Søstaden Frederikshavn, og vi skal i det følgende med et Par Ord omtale en Del af disse næringsdrivende Borgere.

Niels Thomsens Butik.

Isenkr. Victor Sørensen.

Af Isenkræmmere maa nævnes Victor Sørensen. Forretningen er grundlagt 1892 og omfatter Isenkram, Køkkenudstyr, Glas og Porcellæn samt Støbegods fra Hess' Jernstøberi i Vejle. — Af offentlige Tillidshverv beklæder Victor Sørensen Stillingen som Bestyrelsesmedlem i Asylet. Victor Sørensen er født 1864 i Randers.

Fiskerbaade, Sejlskibe og Dampere søger Frederikshavns Havn, og inden de igen staar til Søs skal de sørge for Provianteringen. Derfor findes der i Frederikshavn store Skibsprovianteringsfor-

P. Saxbergs Skibshandel.

retninger med endog betydelig Omsætning. En af de betydeligste og mest ansete i Branchen er P. Saxbergs Skibsprovanteringshandel, som beskæftiger 6—7 Ekspedienter.

Frederikshavns Mælkeforsyning.

Foruden sin omfattende Forretning er P. Saxberg optaget som Rheder for forskellige Fiskekuttere og han beklæder Stillingen som Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Frederikshavns Motorfabrik.

Mejeriejer Otto Glistrup har siden 1903 ledet Driften af Frederikshavns Mælkeforsyning. Han er født i 1879 i Nexø og har udelukkende beskæftiget sig med Mejerivæsenet, i hvilket Fag han har erhvervet sig stor Indsigt og Dygtighed.

— Jepsens gamle Boglade, grundlagt 1853, fik i 1913 Navneforandring: Laages Boghandel.

Den gaar vist ikke, sagde Byens Bedsteborgere, (de holdt ikke af Laages vel smarte Annoncer). Ingen kender ham jo, sa' de; men den gik.

Og den gaar endnu.

Særlig har det moret Laage at faa pilet forskellige Leverancer fra udenbys Firmaer — og vi maa

S. A. Laages Boglade.

give ham Ret: Hvorfor skrive efter Grifler, Musik, Poser, ikke at tale om Bøger, naar man hos Laage køber det lige saa billigt eller derunder, sparer Fragt og lægger Moneterne i vor egen kære Stad, foruden at man, naar man køber en Bog paa Laages anbefaling, udtrykkelig har hans Tilladelse til at komme igen med den og slaa ham oven i Hovedet med den,

Interiør fra Købmand J. M. Bechs Forretning.

hvis den ikke er god og tilfredsstillende, — det siger han i hvert Fald.

Købmand J. M. Bechs Kolonial- og Delikatesseforretning overtoges den 1. Januar 1917 af Holger E. Bech. — Forretningen, der har eksisteret i over 40 Aar, startedes 1876 af Købmand Fr. Christensen, der døde 1883 og efterlod Forretningen til sin Enke. Denne afstod den efter 3 Aars Forløb til J. M. Bech, som drev den i 29 Aar. Han døde 1915.

Isenkræmmer Carl Thaarup er født 1878 i København, har staaet i Lære hos F. F. Krull i Svendborg og startede sin Forretning 1. April 1905.

Carl Thaarups
Isenkramforretning.

Chr. Schmidts
Guldsmedeforretning.

Søgt for sit gode og solide Arbejde er Chr. Schmidts Guldsmedeforretning, der efter Mandens Død ledes dygtigt af Enken Fru Marie Schmidt.

Guldsmed L. Erlandsens Butik.

Sølv- og Guldsmed Erlandsen hører til den landskendte Erlandske Guldsmedefamilie.

Født i 1890 har Guldsmed Erlandsen lært sit Haandværk hos M. Erlandsen, Esbjerg. Derefter har han i ca. 4 Aar uddannet sig i Udlandet paa forskellige Steder, deriblandt hos den kongelige württemberg-ske Hofguldsmed og hos den kendte Gravør Rob. Neubert i Dresden.

S. Bundgaards
Urmagerforretning.

Holst Knudsens
Isenkramforretning.

Byens eneste Optiker Søren Bundgaard er født i Guldager-Vrejlev 1876, han driver tillige en velrenommeret Urmagerforretning.

Søren Bundgaard er en agtet Mand, og hans Kolleger har betroet ham et Hverv som Medlem af Bestyrelsen for Hjørring Amts Urmagerforening.

Byens ældste Isenkramforretning indehaves af Isenkrammer Holst-Knudsen, der er født 1888 i Aarhus. Forretningen hører til Danmarks ældste.

Karl L. Jensen er paa sit Felt en meget driftig Borger, født i Frederikshavn 1886, lært Handelen, han har etableret en Forretning i Vin og Cigarer i For-

Karl L. Jensens Cigarforr.

bindelse med Salg af Blade og en betydelig Landbrugslotterikollektion.

Blandt Ekviperingshandlerne i Frederikshavn indtager A. H. Barkholt en fremskudt Stilling. Hans Forretning nyder forljent Anerkendelse.

Dansk Beklædnings-
Magasin.

Barkholt, der har faaet sin første Uddannelse hos Chr. Jensen i Holsted, og nu foruden Herreekvipering tillige driver Skræderi, er født 1886 i Bindselev, saa han hører til den Stab af unge, energiske Forretningsmænd, der skal bære Frederikshavns Fremtid.

Guldsmed R. M. Petersen, som aabnede sin Forretning i 1905, har en betydelig Omsætning og fører

R. M. Petersens
Guldsmedeforretning

N. C. Olesens
Skotøjsudsalg.

et efter Byens Størrelse stort Lager. Han er født i Assens 1880.

Skomagermester N. C. Olesen, der er ansat som Vicebrandinspektør, og som paabegyndte sin Virksomhed i 1882, er født i Bangsbostrand 1851.

Af Manufakturforretninger har Byen adskillige. De er af meget forskellig Art, alt efter den Befolknings-

Engelsk Beklædnings-
Magasin.

J. Højbjergs
Skotøjsforretning.

klasse, der væsentlig søger til som Kunder. Engelsk Beklædnings-Magasin er kendt blandt den mere jevne Befolkning for sine solide, prisbillige Varer. — William Niensens Lingeriforretning, der har til huse i sin egen Hjørneejendom, har ogsaa en fast,

William Niensens
Lingeriforretning.

Crome & Goldschmidts
Udsalg.

stabil Kundekreds, der her gerne forsyner sig med sit Forbrug af Lingeri og Hvidevarer. — Købmand Frederik Møller er Indehaver af Crome & Goldschmidts Udsalg, hvorfra Frederikshavnerne forsynes med dette Firmas landskendte Manufakturvarer

af dansk Fabrikat. — J. Højbjerg fører i sin kendte Skotøjsbutik et passende Udvalg af al Slags Fodtøj, baade praktiske Ting og lækkert »Luksus«-Fodtøj.

P. N. Hangaard, Danmarksgade 78, er født 1882. Han driver en mangesidet Virksomhed, som foruden

P. N. Hangaards Boghandel.

Bog- og Papirhandler omfatter Bogbinderi og Protokolfabrik.

Købmand Rich. Andersens Colonial og Materialhandel er et velrenommeret Firma, der har en stor

N. Ribe-Christensens
Købmandsforretning.

Frederikshavns Material-
handel. R. Andersen.

Kundekreds. Andersen driver sit Firma under Navnet Frederikshavns Materialhandel.

N. Ribe-Christensens Købmandsforretning hører ogsaa til de mere kendte. Indehaveren stammer fra Ribeeegnen og har lært i Ribe By. Forretningen om-

fatter saavel Kolonial, Kul, Foderstoffer og de for Tiden saa stærkt efterspurgte Kartofler.

Smilow Sørensen, som er født i Frederikshavn 1859, har siden 1883 været etableret som Cigarhandler samme Sted, hvor Forretningen endnu er. Omsættningens Vækst har været stadig og jævn.

Ligeoverfor »Borgmestergaarden« ligger det gamle Apotek, hvor Firmaet L. Tvedes Eftf. har tilhuse med sin store Kolonialforretning, hvis Indehaver, Købmand R. Olsen, stammer fra Nakskov. I Gaarden til det gl. Apotek findes Frederikshavns Kork-

Smilow Sørensens
Cigarforretning.

»Det gamle Apotek«.
L. Tvedes Eftf.

varefabrik, der overtoges 1906 af C. Svenning Pedersen og nu beskæftiger 10 Mand. Fabrikant Pedersen er barnefødt i Horsens 1881, og har uddannet sig i sit Fag først i Horsens og siden i Udlandet.

I samme Ejendom findes Fabrikant Lauritz Spliid, som er Indehaver af Frederikshavns eneste Sodavandsfabrik, hvis Produkt vinder saa fortjent Anerkendelse, at Omsætningen er stadig stigende.

Fabrikant Spliid er født 1890 i Frederikshavn, han er uddannet i Kolonialforretning.

I Aaret 1896 etablerede Snedkermester William Qvist sig som Mester i Frederikshavn. Støt, som Snedker Qvist er i al sin Færd, har han forstaaet at

føre sin Forretning jævnt frem i Aarenes Løb. Qvist er født i Frederikshavn 1871.

Den usvækkede Tillid, han nyder hos sine Standsfæller, har forlenet ham med Stillingen som Formand

William Qvists
Møbelforretning.

Chr. Laursens
Sadelmagerforretning.

for den lokale Mesterforening, desuden som Bestyrelsesmedlem for Haandværkerforeningen og Arbejdsgiverforeningen.

Oppe paa et lille Kvistværelse begyndte Sadelmager Chr. Laursen i 1899, som selvstændig Haandværker. Et halvt Aar senere flyttede han Virksomheden til dens nuværende Plads, og Fremgangen er ikke mindsket med Aarene.

Carl Dybdahls Bageri.

Sadelmager Laursen er født i Aarhus 1873, og han har der udstaaet sin Læretid.

Til de Mænd, hvis Virksomhed bestaar i at forsyne Borgerne med Brød, hører Carl Dybdahl, som driver et af de mest skattede Bagerier og Konditorier i Frederikshavn. Hans Kager er meget yndede af hans Bysbørn.

Carl Dybdal er indfødt Frederikshavner (f. 1884), han har lært sin Profession hos den bekendte Konditor Klewz i København.

Vald. Nielsen har paa sit Speciale kastet sig

Vald. Niensens
Farve- og Tapethandel.

Carl Poulsens
Cyclehandel.

over Handel med Malerverer, Tapeter og andre herhen hørende Artikler.

Cyklehandler Carl Poulsen, der er født 1869 i Strandby, startede i 1907 sin Forretning, der nu er ret betydelig og omfatter saavel almindelige Cykler som Motorcykler og alt muligt Tilbehør.

E. J. Rosleffs Isenkamforretning.

I 1911 startede E. J. Rosleff en Isenkamforretning, der senere udvidedes og nu omfatter Isenkam, Køkkenudstyr, Glas, Porcellæn, Værktøjer og Beslag. Desuden har Hr. Rosleff Hovedoplæg af Svendborg Støbe gods.

Skrædermester Anton Krogh lærte i Aarhus, rejste derefter til Tyskland og gennemgik Tilskærer-

Anton Kroghs Skræderforretning.

skolen i Dresden. 1905 startede Krogh sit Firma, som stadig arbejder sig fremad.

Den finansielle Side af Byens Næringsliv varetages af Frederikshavns Bank, der arbejder med en Aktiekapital paa 250,000 Kr.

Banken, der stiftedes 1891, ledes af et Repræsentantskab, hvis Formand er Købmand N. A. Knudstrup, og en Direktion bestaaende af Kaptajn Berg og Direktør Albrechtsen. Om Bankens Virksomhed kan vi kun give nogle Tal, der er offentlig tilgængelige, idet

Sparekassen for Frederikshavn og Omegn.

Bankens Ledelse ikke har ønsket at give os Oplysninger til denne Bog. Status pr. 1. Januar 1915 viser en Vekselportefølje paa 838,728 Kr., diverse Udlaan og Tilgodehavender til et Beløb af 1,316,526 Kr., Beholdning af Obligationer og Aktier 734,911 Kr. De samlede Aktiver var 2,981,714 Kr. Indlaan under forskellige Former beløb sig til 2,518,382 Kr.

Betydelig ældre er Frederikshavn og Omegns Sparekasse, der begyndte sin Virksomhed den 18. September 1844 i Købmand Karups Ejendom paa Gl. Torv.

Efter Forløbet af det første Regnskabsaar indestod paa Sparerens Konti et Beløb af 10,094 Kr. Tre Aar senere var dette vokset til 47,045 Kr. Krigsaarene bragte en Nedgang af ca. 30 pCt., men derefter fulgte ny Opgang, der kulminerede i 1857 med et Indestaaende af 269,664 Kr. Som det var at vente, viste Krisens Følger sig med en betydning Nedgang, men det laveste Tal, var dog først i 1859, ca. 220,000 Kr. Derefter kom fornyet Opgang, men under Krigen 1864 gik det atter tilbage, helt ned til 155,000 Kr. — Dermed ophørte de bratte Svingninger. Beløbet steg jævnt gennem de efterfølgende ca. 50 Aar, og i 1916 indestod paa egentlige Sparekasskonti et Beløb af 8,949,303 Kr. Resten af Aaret 1916 har vist en usædvanlig stærk Opgang, og Beløbet var den 1. Januar 1917 steget helt op til over 11 Millioner Kr.

Sparekassens Reservefond, der grundlagdes det første Aar med et Beløb af ca. 80 Rigsdaler, var 1916 vokset til 525,258 Kr., foruden nogle mindre Fonds, der er fastsatte til særlige Øjemed.

Gennem 34 Aar havde Sparekassen Kontor i Købmand Karups Ejendom paa Gl. Torv, men i 1878

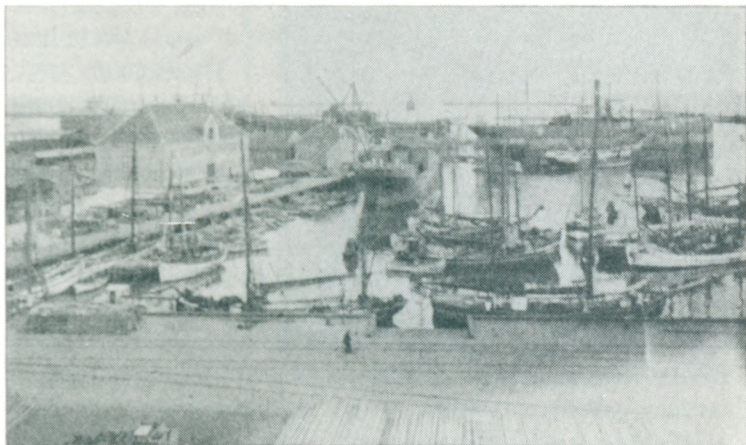
overflyttedes den til mere rummelige Lokaler i »Brænderigaarden« paa Storegade. I 1896 tog Sparekassen sin egen nyopførte Bygning paa Hjørnet af Asylgade og Danmarksgade i Besiddelse.

I de forløbne 71 Aar har 40 forskellige Mænd siddet i Bestyrelsen for Sparekassen, hvoraf flere gennem en længere Aarrække. Blandt de afdøde Medlemmer maa saaledes nævnes Hr. Kancelliraad, fhv. Mægler C. C. Casper, der var Medlem i 46 Aar, hvoraf 24 Aar som Direktør, Købmand H. S. Karup, der i 36 Aar var saavel Bogholder som Medlem af Bestyrelsen; Kancelliraad, fhv. Proprietær J. J. Holm, der fungerede i 33 Aar, hvoraf de sidste 21 Aar som Direktør, samt Proprietær L. Nielsen, og Købmand E. C. Nielsen, som fungerede i henholdsvis 29 og 28 Aar. En enkelt Købmandsfamilie har gennem 3 Generationer været Medlemmer af Bestyrelsen, nemlig Købmand L. P. L. Møller, der indtraadte i 1848, hans Søn Købmand P. Møller, der tiltraadte i 1876 og atter dennes Søn, nuværende Købmand P. Møller, der valgtes i 1913. — Den nuværende Bestyrelse bestaar af Direktør J. J. Knutzen, R. af D., Direktør fra 1902, Bogholder fra 1879; Direktør Elius Andersen, R. af D., indtraadt i 1896, Direktør fra 1907; Proprietær Jørg. Glerup, Nørgaard, Købmand P. Møller, Frederikshavn samt S. Th. Hansen, sidstnævnte Bogholder fra 1907. Som Kasserer er ansat Frk. Julie Knutzen, og som Sagfører og juridisk Konsulent Overretssagfører L. Larsen, Frederikshavn.

Nuværende Revisorer er Partikulier O. C. Sørensen og Landinspektør Em. Nielsen, der har fungeret henholdsvis fra 1880 og 1891.

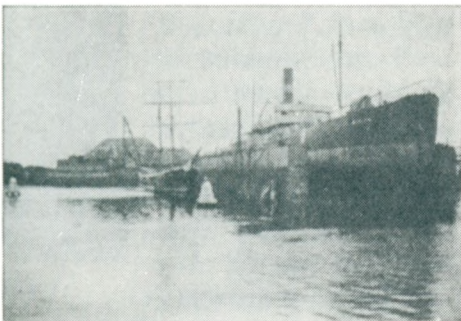
— — —

Frederikshavn har ingen nævneværdig Industri. Der findes et Par store Virksomheder og nogle mindre Bedrifter, men ellers Intet.

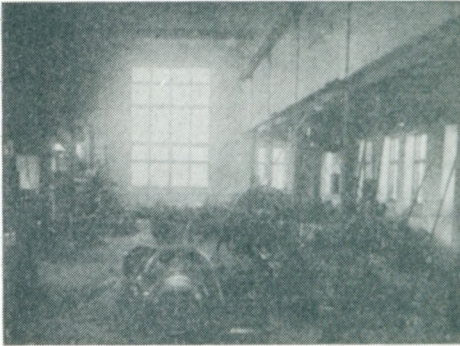
Frederikshavns Værft og Flydedok, A/S.

En betydelig Virksomhed er Frederikshavns Værft og Flydedok, A/S. Med sin store Nødhavn og nære Tilknytning til Søen er det kun naturligt, at der findes et stort Skibsværft i Frederikshavn, men alligevel var der store Vanskeligheder at overvinde for de Mænd, der rejste Sagen, og de fleste hentede sig kun Skuffelser. Efter mange Genvordigheder re-

Flydedokken.

organiseredes hele Virksomheden og føres nu videre af det Aktieselskab, hvis Navn Firmaet bærer. Ledelsen overdroges samtidig til den unge, energiske Ingeniør G. Mygind,

Et Hjørne af Flydedokkens
Maskinværksted.

der først lærte hos Burmeister & Wain, senere drog ud i det fremmede og studerede, bl. a. ved Universitetet i Glasgow, ligesom han arbejdede paa Clyden. Direktør Mygind har taget Eksamen som *Bachelor of Science*.

Formand for Værftets Bestyrelsesraad er Konsul Ernst Jacobsen, der desuden er Indehaver af det kendte Speditionsfirma J. Thorsøe og Det forenede Dampskibsselskabs stedlige Repræsentant.

— Skibsbundfarvefabriken Neptun er anlagt af Fabrikant A. Larsen, der desuden paa sin Fabrik fremstiller Tagtjære, Træfarver og Kit.

J. Thorsøe's Kontor.

Fabrikant Larsen er Medlem af Søretten og Expert for Bureau Veritas.

J. M. Undéns Klædefabrik fremstiller Uldgarn, Klædevarer, Kjole & Kostumestoffer til Salg fra Firmaets egen Butik. Desuden fabrikeres forskellige

Konfektionsstoffer, som sælges til københavnske Handlende. Firmaet har desuden en Specialafdeling for kemisk Tøjrensning og Garderobefarvning. Fabrikant Undén overtog Fabriken i 1913 efter at den havde været ude af Drift i nogen Tid, og han har evnet at faa skabt en sund, levedygtig Virksomhed.

Skibsbundfarvefabriken Neptun.

Til de større Virksomheder hører Chr. Jensens Skotøjsfabrik og Læderhandel, som beskæftiger 25 Mennesker. Chr. Jensen er født 1865, han har lært Garveri og er uddannet som Læderhandler i Aarhus. Han har arbejdet i Hamborg, Krefeld, Wien og Zürich. Under Krigen har han store Leverancer af Støvler til den danske Hær. Forretningen er grundlagt 1892. Efter 2 Aars Forløb aabnede han Eksport i Huder og Skind, hovedsalig til Sverige, og for 14 Aar siden anlagde han sin Skotøjsfabrik.

Chr. Jensens Skotøjsfabrik.

Af Byens Snedkermestre maa vi endnu nævne Snedkermester L. C. Houmøllers Møbelmagasin, hvis Udstillinger altid har fremvist lækre Ting og derfor ogsaa søges af Byens fineste Publikum, og Snedkermester L. H. Qvesehl, der foruden gode,

L. C. Houmøllers Møbelmagasin.

der altid føres et Lager paa henved 800 Stykker. Schreiber, der etablerede sig 1886, fører tillige alle andre Musikinstrumenter og er Ene-repræsentant for Østlund & Almquist's Orgelfabrik i Sverige.

Købmand P. Møller hører til en af By-

L. H. Qvesehls Møbelmagasin.

Et lille Hjørne af Schreibers Lager.

ens mest ansete Næringsdrivende og har en Forretning, der foruden i selve Byen tæller sine Kunder langt ude i Oplandet, og paa de Dage, da Omegnens Befolkning drager til Byen, er der et livligt Røre i Købmand Møllers Gaard. Af de mange Tilidshverv, Møller beklæder, skal vi her blot anføre, at han er Medlem af Sparekassens Bestyrelse.

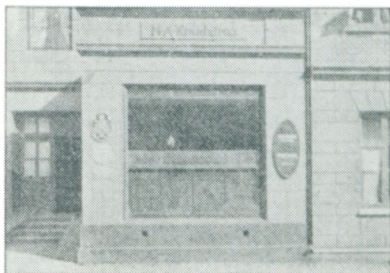

P. Møllers Købmandsforretning.

P. Møllers Købmandsgaard.

Købmand N. Lønstrup er Indehaver af det gamle, kendte Firma N. A. Knudstrup, og foruden sin en gros Forretning i Kaffe og The repræsenterer Lønstrup en Række af Landets ansete Firmaer, navnlig indenfor Forsikringsbranchen.

N. Lønstrups Kontor.

Der er saaledes en Række af de rigtig gode, gamle Firmaer i Frederikshavn, og foruden de nysnævnte maa til

denne Kreds ogsaa regnes Manufakturhandler C. Niemann, der hører til de solideste Købmænd i Byen. Hans Forretning er baade godt kendt og stærkt søgt.

C. Niemanns Manufakturhandel.

Oskar Christensens Lager.

Oscar Christensen, f. 1874 i Hjørring, driver siden 1909 en meget omfattende Maskinforretning, der har Landsdelens største Lager af Landbrugsmaskiner. Forretningen omfatter de bekendte Mac Cormich Høstmaskiner, Saxonia Radsaamaskiner, Motorer og desuden Motorploven »Avery«.

De to unge Købmænd, Chr. Kongsbak og L. Larsen driver under Firma Kongsbak & Larsen Vett & Wessels Udsalg en betydelig Manufakturforretning. Forretningen er startet 1865 af J. D. Jelstrup, en i

Vett & Wessels Udsalg.

sin Tid landskendt Manufakturhandler. — Under Navnet »Vendssysels billigste Kontantforretning« driver Købmand Gregers Christensen en Manufakturforretning, der er meget søgt af den jevne Befolkning.

Vendssysels billigste Kontantforretning.

— Bagemester S. Hove-Christensen har overtaget Bager H. Burmesters gamle, ansete Bagerforretning, og fører den i samme gode Spor. Han er født i Nykjøbing paa Mors 1885. — Købmand Carl Thomsens Forretning omfatter Opkøb og Eksport af Huder, Skind og Æg. Carl Thomsen er født i Frederikshavn, 1893, han er uddannet som Købmand.

S. Hove-Christensens Bageri.

Købmand Peter Glistrup har en i Søfartskredse godt kendt Forretning med tekniske Maskinartikler, Olier, Drivremme og lignende Tilbehør til Dampskibe og Maskinvirksomheder.

Købmand Jens Sø-

Købmand Carl Thomsen.

Peter Glistrups Lager.

velassorteret Forretning i alskens Køkkenudstyr og beslægtede Nyttegenstande.

— **Brødrene Christensens Frisørsalon** er en af de Stuer i Byen, man helst søger for at blive smukt soigneret.

Sørensens Forretning fører Støbe-gods, Kolonial og andre Produkter i Grovvarebranchen.

— — —
Blikkenslager I. V. Dyhr har i Tilknytning til sit Haandværk en

Jens Sørensens Forretningsejendom.

Blikkenslager Dyhrs Butik.

Brødrene Christensens
Frisørsalon.

H. Benders Conditori og Café staar i høj Gunst hos Byens Damer, der gerne diskuterer Bynyt ved Benders gode Chocolate og lækre Kager. Bender fører desuden et stort og meget fristende Lager af Confiturer, fyldte Æsker og slige lækre Ting.

H. Benders Conditori.

I Terrænet mellem Hovedgaden og Banen, der tidligere for en stor Del bestod af Muddergrøfter, har Gartner C. M. Thomsen fremtryllet en idyllisk Plet, hvor nu et landskendt Blomstergartneri findes.

1891 købte Gartner Thomsen 2 Tdr. Land af Mud-

C. M. Thomsens Handelsgartneri.

dergrøftejorden, der viste sig fortrinlig egnet til Havebrug. Arealet opdyrkedes, og snart maatte der indkøbes mere Jord. Nu omfatter Gartneriet ca. 10 Tdr. Land, og der er bygget en halv Snes Drivhuse og anlagt ca. 200 Mistbænke.

Som Specialiteter dyrker Gartner Thomsen Cyclamen (Alpevioler) og Chrysanthemum, og desuden lægges der særlig Vægt paa Avl af tidlige Grøntsager og Udplantningsplanter.

Fiskeeksportør Leismann.

Inden vi slutter denne Oversigt over Byens Næringsliv, maa vi standse ved Fotograferne. — Fotograf Knudstrup har leveret os mange af de Billeder, der pryder dette Kapitel om Erhverslivet og har leveret os pænt Arbejde. — Fotograf Herluf W. Jensen har, foruden en Del Billeder til dette Kapitel, leveret os alle de øvrige i Bogen, og det var dejlige Billeder, der sendtes os til Udvalg. Hr. Jensen skrev engang til os, at det var ham en Æressag at levere gode Billeder, og vi kvitterer ved her at svare, at Billederne tjener Hr. Fotograf Jensen til megen Ære.

Herluf W. Jensen,
Fotograf.

* * *

Naar vi nu skal tage Afsked med Frederikshavn, lad os da først gaa ud paa Molen, helt ud ved den yderste Spids.

Thi her udefra skal man se Frederikshavn.

Byen tager sig imponerende, festligt ud med sin mægtige Bue langs Bugten og med de høje Bakker Baggrunden mod Syd.

Men festligst er Udsigten dog maaske en Vinter-eftermiddag i det svindende Dagslys, og naar Sneen dækker de røde Tage i Byen og de høje runde Bakker.

Lidt efter lidt tændes Blussene i Byen — og den ligger dér som et dejligt Eventyr — der blot venter paa sin Digter for at blive besunget i vort Sprogs lødigste Ord!

Vi gaar tilbage ad Molen mod Byen — og Du, Fremmede, som besøger os, bør ikke glemme denne Spadseretur, rundt ud i det blaa Kattegat, og med en Udsigt over Hav og Land, Du aldrig vil glemme, men som vil bringe Dig til at nynne den gamle, smukke Verslinie: Jeg tror, der er skønnest i Danmark.

Udkommen er:

Aalborg By.	Kr. 1.00.	Udsolgt
Aarhus By.	Kr. 1.00.	} Hver af disse Bøger indeholder talrige Il- lustrationer fra Byen, dens Institutioner og dens Mænd.
Odense By.	Kr. 1.00.	
Randers By.	Kr. 1.00.	
Kolding By.	Kr. 1.00.	
Horsens By.	Kr. 0.75.	
Esbjerg By.	Kr. 1.00.	
Vejle By.	Kr. 1.00.	
Silkeborg By.	Kr. 0.75.	
Ringkjøbing og Varde By.	Kr. 1.00.	
Frederikshavn By.	Kr. 1.50.	

Bestilles alle Bøgerne under eet, sendes de 10 anførte
Bind for tilsammen **Kr. 5.50.**

Faas hos alle Boghandlerne.

Om kort Tid udkommer yderligere:

Næstved By.	Kr. 1.00.
Helsingør By.	Kr. 1.00.
Svendborg, Faaborg og Omegn.	Kr. 2.00.

Danske Byer og deres Mænd.

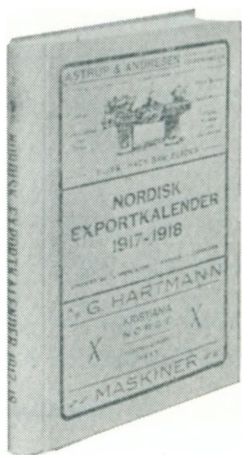
Telefon 4031. »Brobjerghus«. Aarhus.

NORDISK EXPORTKALENDER

1917—18 ER UDKOMMEN

Tusinder af Exportadresser fra Danmark,
Norge og Sverige.

Pris 12 Kr.

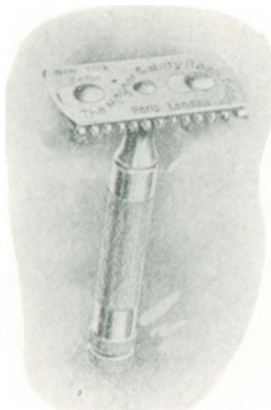
Pris 12 Kr.

Kalenderens Tekst er paa 5 Sprog.
Kalenderen omhandler Danmark, Norge og Sverige.
Kalenderen er en nyttig Opslagsbog for enhver Forretningsmand, der handler paa Udlandet.

Faaes hos enhver Boghandler.

LEHMANN & STAGE

KØBENHAVN K.

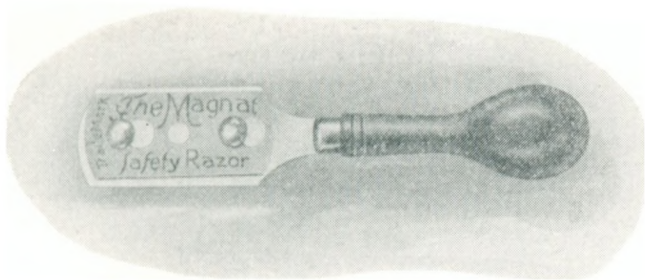

MAGNAT

er den ny **Patent-Barbér-maskine**, hvorpaa Klingen kan indtage samme Stilling - - som Barbérkniven. - - Ingen, som har forsøgt

MAGNAT

kan mere tilfredsstilles med - nogen anden Maskine. -

Ved Hjælp af det til Magnat-Klingen hørende Afstrygningsapparat koster Barbering mindre end en Øre pr. Gang.

FAAS OVERALT

Hovedoplag:

The Magnat Safety Razor Co.,

Telefon 1753.

Aarhus.

Telefon 1753.

I årene 1915-20 udkom en serie bøger under fællestitlen »Danske Byer og deres Mænd«, der i tekst og billeder beskrev en lang række af landets købstæder historisk, erhvervs- og miljømæssigt. Hver for sig en lokalhistorisk perle, hvor forfatterne har evnet at fastfryse et tidsbillede af byerne og deres indbyggere omkring århundredskiftet.

Bogen om Frederikshavn var den 13. i serien og foreligger her i genoptryk. Takket være den nye avancerede reproduktionsteknik, er det lykkedes at bevare originaludgavens billedkvalitet og typografi, så hele bogen med dens 150 illustrationer er uforandret i forhold til originaludgaven.

Enhver, der interesserer sig for Frederikshavns historie, vil få glæde af denne bog, der i et letfatteligt sprog beskriver byen, dens indbyggere og opland, levendegjort ved det store billedmateriale.

I serien af genoptryk foreligger: Frederikssund, Roskilde, Slagelse, Næstved, Århus, Skanderborg, Horsens, Randers, Frederikshavn, Aalborg, Vejle og Gentofte.

